

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

ANTONIO TIZZANO

esitatud 8. juulil 2004¹

Sisukord

I.	Õiguslik raamistik	I - 5441
1.	EÜ artikkel 81 ja määrus nr 17/62	I - 5441
2.	Suunised trahvide arvutamise meetodi kohta	I - 5441
3.	Komisjoni teatis ettevõtjate koostöö kohta	I - 5443
II.	Asjaolud ja menetlus	I - 5444
1.	Vaidluse aluseks olevad asjaolud	I - 5444
2.	Vaidlustatud otsus	I - 5445
3.	Menetlus Esimese Astme Kohtus ja vaidlustatud kohtuotsused	I - 5448
4.	Menetlus Euroopa Kohtus	I - 5453
III.	Õiguslik analüüs	I - 5454
A)	Väited trahvi suuruse arvutamise meetodi kohta	I - 5454
1.	Suuniste õigusvastasuse väide	I - 5454
a)	Väite vastuvõetavus	I - 5454
b)	Väite sisu	I - 5456
c)	Mõningad väite eripärased aspektid	I - 5459
2.	Väited proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumise kohta	I - 5462

1 — Algkeel: itaalia.

3.	Väited õiguspärase ootuse kaitse ja tagasiulatava jõu puudumise põhimõtete rikkumise kohta	I - 5470
	a) Õiguspärase ootuse rikkumine	I - 5470
	b) Tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumine	I - 5473
4.	Väited kaitseõiguste rikkumise kohta	I - 5475
5.	Väited põhjendamiskohustuse rikkumise kohta trahvisumma kindlaksmääramisel	I - 5476
B)	Väited iga apellatsioonkaebuse esitaja olukorra kohta	I - 5478
	1. Väited EÜ artikli 81 lõike 1 väära kohaldamise kohta seoses ettevõtja osalemisega kartellis	I - 5478
	2. Väited kergendavate ja raskendavate asjaolude arvesse võtmata jätmise kohta	I - 5481
	3. Väited menetlusnormide rikkumise kohta	I - 5485
IV.	Kohtukulud	I - 5487
V.	Ettepanek	I - 5487

1. Käesolevate kohtuasjade esemeks on apellatsioonkaebused, mille esitasid äriühingud Dansk Rørindustri A/S, Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH jt (edaspidi „Isoplus grupp”), Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH, LR AF 1998 A/S, Brugg Rohrsysteme GmbH, LR AF 1998 GmbH, ABB Asea Brown Boveri Ltd Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsuste peale kohtuasjades T-9/99: Isoplus v. komisjon,

T-15/99: Brugg Rohrsysteme v. komisjon, T-16/99: Lögstör Rör v. komisjon, T-17/99: Ke-Kelit v. komisjon, T-21/99: Dansk Rørindustri v. komisjon, T-23/99: LR AF 1998 v. komisjon ja T-31/99: ABB v. komisjon (edaspidi „vaidlustatud kohtuotsused”),² milles kinnitati olulises osas komisjoni 21. oktoobri 1998. aasta otsust 1999/60/EÜ, „mis puudutas EÜ artikli 85 kohaldamismenetlust” (edaspidi „vaidlustatud otsus”).³

2 — Vastavalt EKL 2002 lk-d II-1487, II-1613, II-1633, II-1647, II-1681, II-1705 ja II-1881.

3 — EÜT 1999, L 24, lk 1.

I. Õiguslik raamistik

1 000 000 arvestusühikut või sellest suurema summa ulatuses, mis ei ületa 10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest, kui need tahtlikult või hooletusest:

1. EÜ artikkel 81 ja määrus nr 17/62

2. Nagu teada on EÜ artikli 81 kohaselt keelatud „kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires”.

a) rikuvad EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõiget 1 või artiklit 86; või

b) [...]

3. Komisjon võib sellise käitumise eest karistada määrates nimetatud kokkuleppeid, otsuseid või kooskõlastatud tegevust raken-
danud ettevõtjatele trahve.

Trahvisummat määrates võetakse arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust.”

4. Nõukogu määruse nr 17/62 (edaspidi „määrus nr 17”)⁴ artikli 15 lõige 2 sätestab, et:

2. Suunised trahvide arvutamise meetodi kohta

„Komisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi 1 000–

5. Komisjoni otsuste läbipaistvuse ja erapooletuse tagamise eesmärgil võttis komisjon 1998. aastal vastu suunised määruse nr 17

⁴ — EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3.

artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (edaspidi „suunised“)⁵.

6. Suunistes kehtestatud meetodi kohaselt määratakse trahv sisuliselt kindlaks järjestykuste etappide abil.

7. Esiteks määrab komisjon kindlaks trahvi põhisumma „rikkumise raskusastme ja kestuse põhjal“ (suuniste punkt 1). Raskusastme osas jagatakse rikkumised „kergeteks, rasketeks ja väga rasketeks“⁶, võttes arvesse rikkumise laadi, tegelikku mõju turule ja asjakohase geograafilise turu suurust. Mis puudutab kestust, siis jaotatakse need lühiajalisteks rikkumisteks (lühemad kui üks aasta), keskmise kestusega rikkumisteks (kestavad ühe aasta kuni viis aastat) ja pikaajalisteks rikkumisteks (pikemad kui viis aastat).

5 — EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171.

6 — Rikkumise raskusastme alusel on suunistes kehtestatud standardiseeritud summad, mis koos rikkumise kestuse hindamisega annavad trahvi arvutamise põhisumma. „Kergete“ rikkumiste puhul on võimalik trahvisumma 1000–1 miljon eurot, „raskete“ rikkumiste puhul 1–20 miljonit eurot ja „väga raskete“ rikkumiste puhul rohkem kui 20 miljonit eurot (suuniste punkt 1 A osa).

8. Kui trahvi põhisumma on kindlaks määratud, siis hindab komisjon seda, kas trahvi põhisummat tuleb suurendada raskendavate⁷ või vähendada kergendavate asjaolude⁸ arvessevõtmiseks.

9. Suuniste punkti 5 alapunkt a sätestab, et:

„On selge, et selle meetodiga leitud lõppsumma (põhisumma, mida on suurendatud või vähendatud teatava protsendimääraga) ei või ühelgi juhul ületada 10% ettevõtjate

7 — Suuniste punktis 2 nähakse ette, et „[p]õhisummat suurendatakse, kui ilmnevad raskendavad asjaolud, näiteks:
— sama ettevõtja või samad ettevõtjad panevad uuesti toime sama laadi rikkumise,
— keeldutakse koostööst komisjoniga või püütakse komisjoni uurimise teostamisel takistada,
— rikkumise eestvedamine või algatamine,
— survemeetmed muude ettevõtjate suhtes, et sundida neid tegema tegusid, mis kujutavad endast rikkumist,
— vajadus suurendada trahvi, et see ületaks rikkumise abil vääralt saadud tulu, kui seda summat on võimalik objektiivselt kindlaks teha,
— muud asjaolud.“

8 — Selles osas täpsustatakse suuniste punktis 3, et „[p]õhisummat vähendatakse, kui ilmnevad kergendavad asjaolud, näiteks:
— puhtalt passiivne või käsutäitja roll rikkumises,
— endast rikkumist kujutavate kokkulepete täitmata või tegude tegemata jätmine,
— rikkumise lõpetamine kohe, kui komisjon sekkub (eriti kui ta teostab kontrolli),
— on olemas põhjendatud kahtlus, et ettevõtja ei teadnud, et piirav tegevus kujutab endast rikkumist,
— rikkumine on toime pandud hooletuse tõttu või tahtmatult,
— ettevõtja teeb tõhusat koostööd menetlustes, mis jäävad trahvide määramatajätmist või vähendamist kartellide puhul käsitleva 18. juuli 1996. aasta teatise kohaldamisalast välja,
— muud asjaolud.

ülemaailmsest käibest, nagu on sätestatud määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2”.

temaga koostööd tegevaid ettevõtjaid maks-tava trahvi tasumisest vabastada või selle summat vähendada” (punkt 3).

10. 10% piiri arvestades võib sel moel arvutatud summat hiljem suuniste punkti 5 alapunkti b tähenduses kohandada, lähtudes sellest, kuidas komisjon hindab „selliseid objektiivseid tegureid nagu näiteks majanduskeskkonna eripära, rikkujate saadud majanduslik või rahaline kasu, asjaomaste ettevõtjate tunnused ja nende tegelik maksevõime vastavates ühiskondlikes oludes”.

13. Nimetatud teatises täpsustab komisjon, et ettevõtja, kes soovib, et talle kohaldataks teatises ette nähtud sooduskohtlemist, peab „võtma ühendust komisjoni konkurentsi peadirektoraadiga” ettevõtja enda poolt selleks volitatud isiku vahendusel.

3. Komisjoni teatis ettevõtjate koostöö kohta

11. Ettevõtjate ja komisjoni talituste vahelise koostöö edendamiseks võttis komisjon seejärel 1996. aastal vastu „Teatise, mis puudutab trahvide määramata jätmist või nende summa vähendamist kartelliasjades”(edaspidi „koostööteatis”)⁹ [siin ja edaspidi koostööteatist tsiteeritud mitteametlikus tõlkes].

14. Komisjon hindab seejärel ettevõtjale määratava trahvi kindlaksmääramisel viimase koostööd.

12. Teatise eesmärgiks on määratleda „mil-listel tingimustel võib komisjoni poolt kar-telli suhtes läbiviidava uurimise käigus

15. Tegelikuses võib ettevõtja koostöö anda alust — arvestades koostöö alustamise hetke ja koostöö erilise kasulikkusega komisjoni talitustele — a) trahvi määramata jätmiseks

9 — EÜT C 207, lk 4.

või trahvisumma väga oluliseks vähendamiseks¹⁰ b) trahvisumma oluliseks vähendamiseks¹¹ või c) trahvisumma märkimisväärseks vähendamiseks¹².

II. Asjaolud ja menetlus

1. Vaidluse aluseks olevad asjaolud

17. Vaidlustatud kohtuotsustes¹³ kirjeldatakse vaidluse aluseks olevaid faktilisi asjaolusid järgnevalt:

16. Komisjon täpsustab siiski, et „[e]ttevõtja koostöö komisjoniga on vaid üks asjaolu, mida komisjon trahvisumma kindlaksmääramisel arvesse võtab” ja et koostööteatise sätete kohaldamine „ei välista võimalust [...] vähendada trahvisummat muudel põhjustel”.

„1. [Hagejad on kaugküttesektoris tegutsevad ettevõtjad].

10 — Koostööteatise B osa sätestab, et: „[e]ttevõtja, kes a) teavitab komisjoni salajasest kartelist enne, kui komisjon on oma otsuse alusel alustanud kartellis osalevate ettevõtjate uurimist, tingimusel, et komisjonil ei ole veel teavitatud kartelli olemasolu tõendamiseks piisavalt teavet; b) esitab kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid esimesena; c) on lõpetanud osaluse õigusvastases tegevuses hiljemalt kartellist teatamise hetkeks; d) esitab komisjonile kogu vajaliku teabe ning samuti kõik tema valduses olevad kartelli puudutavad dokumendid ja tõendid ning jätkab pidevat ja igakülgset koostööd kogu uurimise vältel; e) ei ole sundinud teisi ettevõtjaid kartellis osalema ega ole õigusvastases tegevuses omanud algatavat või määravat rolli, trahvisummat, mis oleks määratud koostöö puudumisel, vähendatakse 75% või enam või jäetakse see üldse määramata.”

11 — Koostööteatise C osa täpsustab, et „[t]rahvisummat vähendatakse 50-75% ettevõtja suhtes, kes, täites B osa punktides b–e sätestatud tingimused, teavitab salajasest kartelist pärast seda, kui komisjon on oma otsuse alusel alustanud kartellis osalevate ettevõtjate uurimist, mis aga ei ole andnud piisavat alust, et õigustada menetluse algatamist vastava otsuse tegemiseks”.

12 — Koostööteatise D osa näeb ette, et: „1. Kui ettevõtja teeb koostööd, kuid kõik osades B ja C nimetatud tingimused ei ole täidetud, vähendatakse trahvisummat, mis oleks talle koostöö puudumisel määratud, 10–50% võrra. 2. Selline olukord võib esineda eelkõige juhul, kui: — ettevõtja esitab komisjonile informatsiooni, dokumente või teisi tõendeid, mis aitavad toime pandud rikkumise olemasolu kinnitada, enne vastuväiteteatise saatmist, — pärast vastuväiteteatise saamist teatab ettevõtja komisjonile, et ta ei vaidle vastu komisjoni süüdistuste aluseks olevate faktide sisulisele õigsusele.”

2. Kaugküttesüsteemide puhul suunatakse keskuses soojendatud vesi maa-aluste torude abil köetavatesse ruumidesse. Kuna torudes liikuva vee (või auru) temperatuur on äärmiselt kõrge, siis peavad torud ohutu ja tõhusa jaotamise tagamiseks olema eelisoleeritud. Torud, mida kasutatakse, on eelisoleeritud ja koosnevad sellest tulenevalt tavaliselt plastmassstoruga ümbritsetud terastorust, kusjuures kahe toru vahele on paigaldatud isolatsioonivahtplasti kiht.

13 — Märgin, et faktiliste asjaolude kirjelduse ja muude vaidlustatud otsuste tsitaatide puhul kasutan peamiselt — arvestades vaidlustatud otsuste põhjenduste sisulist idententsust — vaid ühte vaidlustatud otsustest, täpsemalt kohtuasjas T-23/99: LR AF 1998 v. komisjon tehtud otsust.

3. Kaugküttetorud on liikmesriikidevahelise olulise kaubanduse ese. Suurimad Euroopa Liidu siseriiklikud turud on Saksamaa (40% ühenduse kogutarbimisest) ja Taani (20% ühenduse kogutarbimisest). Taani toodab 50% Euroopa Liidu tootmisvõimsusest ja on seega liidu peamine tootmiskeskus, kes varustab kõiki liikmesriike, kus kasutatakse kaugkütet.

komisjon vastu vaidlustatud otsuse, millega komisjon:

4. 18. jaanuari 1995. aasta kaebusega andis Rootsi ettevõtja Powerpipe AB komisjonile teada, et teised kaugküttetorude tootjad ja tarnijad olid kartellikokkuleppe raames omavahel jaotanud Euroopa turu ning võtnud kooskõlastatud meetmeid tema tegevuse kahjustamiseks või tema tegevuse piiramiseks Rootsi turuga või, lihtsalt isegi tema kõrvaldamiseks nimetatud valdkonnast.”

— tuvastas, et Dansk Rørindustri A/S, Henss/Isoplus Group, Pan-Isovit GmbH, Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH, LR AF 1998 A/S, Brugg Rohrsysteme GmbH, LR AF 1998 GmbH, ABB Asea Brown Boveri Ltd, Sigma Technologie di Rivestimento Srl ja Tarco Energi A/S olid rikkunud EÜ asutamislepingu artikli 85 lõiget 1, osaledes eelisoleeritud torude valdkonnas mitmes kokkuleppes ja kooskõlastatud tegevuses, mis said alguse 1990. aasta novembris või detsembris nelja Taani ettevõtja vahel ja mida laiendati hiljem teistele siseriiklikele turgudele, millega liitusid Pan-Isovit ja Henss/Isoplus ja mis viis 1994. aasta lõpus tervet ühishurgu hõlmava kartelli tekkeni (artikkel 1);

2. Vaidlustatud otsus

18. Powerpipe AB kaebuse alusel algatas komisjon haldusliku uurimise EÜ asutamislepingu artikli 85 lõike 1 (muudetud EÜ artikli 81 lõige 1) võimalike rikkumiste tuvastamiseks. Uurimise tulemusel võttis

— kohustas nimetatud ettevõtjaid lõpetama tuvastatud rikkumised ja hoiduma „nende eelisoleeritud torudega seondavas tegevuses mistahes kokkulepetest ja kooskõlastatud tegevustest, mille ese või mõju oleks sama või sarnane rikkumise esemele ja mõjule, sealhulgas mistahes kaubandusliku info vahetamisest, mis võimaldaks neil tagada vaikiva või sõnaselge ühendust hõlmava turgude jaga-

- mise, hindade kindlaks määramise ja pakkumismenetluste manipuleerimise kokkuleppe järgimist (artikkel 2);
- HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH Verwaltungsgesellschaft;
- ja määras ettevõtjatele järgmised trahvid:
- Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH;
- a) ABB Asea Brown Boveri Ltd — 70 000 000 eurot;
- Isoplus Fernwärmetechnik GmbH, Sondershausen;
- b) Brugg Rohrsysteme GmbH — 925 000 eurot;
- Isoplus Fernwärmetechnik Gesellschaft mbH-Stille Gesellschaft;
- c) Dansk Rørindustri A/S — 1 475 000 eurot;
- Isoplus Fernwärmetechnik Ges. mbH, Hohenberg;
- d) Henss/Isoplus Group — 4 950 000 eurot, mille eest tunnistati solidaarselt vastutavaks järgmised ettevõtjad:
- e) Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH — 360 000 eurot;
- f) Oy KWH Tech AB — 700 000 eurot;
- FB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH & CO. KG;
- g) Løgstør Rør A/S — 8 900 000 eurot;

- h) Pan-Isovit GmbH — 1 500 000 eurot; lepe kujutasid endast ühteainsat kartelli, mille eesmärgiks oli olnud algusest peale — ja seda vaatamata sellele, et kartell sai alguse Taanis — laiendada selles osalevate ettevõtjate kontroll hiljem kogu Euroopa turule. Selline konkurentsivastane käitumine oli tõsiselt kahjustanud liikmesriikidevahelist kaubandust.
- i) Sigma Technologie di rivestimento Srl — 400 000 eurot;
- j) Tarco Energi A/S — 3 000 000 eurot.

19. Otsuse põhjendustes tuvastas komisjon mitme EÜ artikliga 81 vastuolus oleva hagejate poolt ellu viidud kokkuleppe ja kooskõlastatud tegevuse olemasolu alates 1991. aasta lõpust, mis algselt piirdusid üksnes Taani kaugküttetorude turuga (edaspidi „Taani kartellikokkulepe“) ja mida hiljem laiendati tervele Euroopa vastavale turule (edaspidi „Euroopa kartellikokkulepe“) ning mille eesmärgiks oli eelkõige a) erinevate tootjate vahel Euroopa turu jagamine kvootide süsteemi alusel; b) kartellis mitteosaleva ainsa otsese konkurendi (Powerpipe AB) kõrvaldamine; c) toodete hinna kindlaksmääramine d) projektide andmine eelnevalt kindlaksmääratud tootjatele; e) pakkumismenetluste manipuleerimine (otsuse punktid 27–127).

20. Komisjon rõhutas lisaks seda, et Taani kartellikokkulepe ja Euroopa kartellikokku-

21. Mis puudutab käesolevate kohtuasjade kõige asjakohasemat aspekti, st äriühingutele määratud trahvide arvutamist, siis leidis komisjon, et eespool mainitud äriühingute käitumine Euroopa kaugküttetorude turul kujutas endast EÜ artikli 81 lõike 1 väga rasket rikkumist ja õigustas 20 miljoni euro suuruse põhisummaga trahvi (vaidlustatud otsuse punkt 165) määramist igale äriühingule.

22. Pärast trahvi põhisumma kindlaksmääramist ainuüksi tuvastatud rikkumise raskusastme alusel hindas komisjon iga ettevõtja osakaalu ja seega tema õigusvastase tegevuse tegelikku mõju konkurentsile, et a) kohandada trahvisummat vastavalt rikkujate tegelikule suutlikkusele kahjustada oluliselt konkurentsi ja b) tagada karistusele piisavalt hoiatav mõju.

23. Sel moel jagas komisjon ettevõtjad nelja kategooriasse vastavalt nende suurusele asjaomasel ühenduse turul. Komisjon kehtestas igale kategooriale erineva põhisumma: esimesele grupile, kuhu kuulub ABB, määrati põhisummaks 20 miljonit eurot; teisele grupile, kuhu kuulub Lögstör, määrati põhisummaks 10 miljonit eurot; kolmandale grupile, kuhu kuuluvad Tarco, Starpipe, Henss/Isolplus ja Pan-Isovit, määrati põhisummaks 5 miljonit eurot ja neljandale grupile, kuhu kuuluvad Brugg, KWH, Ke-Kelit ja Sigma, määrati põhisummaks 1 miljon eurot.

24. Seejärel määras komisjon kindlaks igale kõnealusele ettevõtjale kohaldatava trahvisumma võttes arvesse a) kartellis osalemise kestust ja b) kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid. Juhul, kui sel moel arvatud trahvisumma ületas 10% asjaomase ettevõtja ülemaailmsest käibest, siis vähendas komisjon nimetatud trahvisummat nii, et see seda piiri ei ületaks (vaidlustatud otsuse punkt 167).

25. Lõpuks kohaldas komisjon olenevalt olukorrast koostööteatise ette nähtud trahvisumma vähendamist (vaidlustatud otsuse punkt 166).

3. Menetlus Esimese Astme Kohtus ja vaidlustatud kohtuotsused

26. Ajavahemikul 18.–25. jaanuaril 1999 Esimese Astme Kohtu kantseleisse saabunud hagiavaldustes taotlesid ettevõtjad Brugg Rohrssysteme, Lögstör Rör, Ke-Kelit Kunsstoffwerk, Dansk Rørindustri, LR AF 1998, Sigma Technologie di Rivestimento, ABB Asea Brown Boveri, HFB Holding KG, HFB Holding GmbH, Isolplus Rosenheim, Isoplus Hohenberg ja Isoplus GmbH vaidlustatud otsuse tühistamist või teise võimalusena komisjoni määratud trahvide vähendamist.

27. Kõik ettevõtjad esitasid enda konkreetse olukorraga seonduvaid vastuväiteid. Sellele vaatamata esitasid kõik erinevatel põhjustel seoses trahvide kindlaksmääramise menetlusega eelkõige etteheiteid seoses a) suuniste ebaseaduslikkusega, b) proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumisega, c) tagasiulatava jõu puudumise ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtete rikkumisega, d) hagejate kaitseõiguse rikkumisega ja e) vaidlustatud otsuse põhjendamisega.

28. Esitan siinkohal kokkuvõtlikult Esimese Astme Kohtu vastuse nendele etteheidetele, märkides esmalt aga seda, et Esimese Astme Kohtu arvates ei ole käesolevas kohtuasjas kahtlusi selles, et komisjon määras ettevõtjatele määratud trahvi kindlaks suunistes kehtestatud trahvide arvutamise üldise meetodi alusel.

29. a) Eelneva valguses tuletan meelde, et Esimese Astme Kohus uuris esiteks mõningate hagejaks olevate ettevõtjate poolt EÜ artikli 241 alusel esitatud õigusvastasuse väidet.

30. Nimetatud ettevõtjate arvates kehtestas komisjon niivõrd suured trahvide arvutamisel aluseks võetavad põhisummad, et ta jäi ilma talle määruse nr 17 artiklist 15 tulenevast kaalutusõigusest kohandada nimetatud trahve, võttes arvesse kõiki asjaomaseid faktoreid, sealhulgas kergendavaid asjaolusid.

31. Ehkki Esimese Astme Kohus tunnistas, et komisjon oli kehtestanud trahvide arvutamise metodoloogia, mis ei põhinenud täielikult asjaomaste ettevõtjate käibel, välistas ta siiski selle, et komisjon oleks kõrvale kaldunud eespool mainitud artikli 15 tõlgendusest. Seda seetõttu, et Esimese Astme Kohtu arvates „ei ole komisjonil — trahvisummade kindlaksmääramisel vastavalt konkreetse rikkumise raskusastmele ja kestusele — kohustust arvutada trahv asjaomaste ettevõtjate käibel põhinevate summade alusel ega tagada olukorras, kus trahve määratakse mitmele sama rikkumisega seotud ettevõtjale, et tema arvutuste tulemusel saadud asjaomastele ettevõtjatele määratavad lõplikud trahvisummad väljendavad kõiki nende ettevõtjate vahelisi erinevusi kogukäibe või kõnealuse toote turu käibe osas. Selles osas tuleb meenutada väljakujunenud kohtupraktikat,

mille kohaselt rikkumiste raskusaste tuleb kindlaks määrata arvukate elementide alusel, eelkõige näiteks kõnealusele asjale omaste asjaolude, selle konteksti ja trahvide hoiatava mõju alusel, ilma et seejuures oleks kehtestatud kohustuslikult arvesse võetavate kriteeriumide siduvat või ammendavat loetelu [...]. Kohtupraktikast tulenevalt võib komisjon määrata trahvi kindlaks rikkumise raskusastme alusel ilma et ta võtaks arvesse asjaomaste ettevõtjate erinevaid käibeid”¹⁴.

32. Teiseks märkis Esimese Astme Kohus, et „vastupidi hageja[te väidetele] ei jäta suunised komisjoni ilma talle määrusest nr 17 tulenevast kaalutusõigusest [...]. Selles osas tuleb märkida, et kui määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 sätestab, et komisjon võib määrata trahvi summas kuni 10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest, siis nõuab see säte tegelikult seda, et ettevõtjale määratud lõplikku trahvi vähendatakse juhul, kui trahvisumma ületab 10% ettevõtja käibest ja seda sõltumata vahepealsetest arvutustehetest, mille eesmärgiks on võtta arvesse rikkumise raskusastet ja kestust. Määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 ei keelata seetõttu komisjonil oma arvutustes viidata vahesummale, mis ületab 10% asjaomase ettevõtja käibest, kui sellele ettevõtjale määratav lõplik trahvisumma ei ületa nimetatud ülempiiri. Ka suunised toetavad seda lähenemisiivi sätestades, et „selle meetodiga leitud lõpp-

¹⁴ — Vaidlustatud kohtuotsuste punktid 278–281.

summa (põhisumma, mida on suurendatud või vähendatud teatava protsendimääraga) ei või ühelgi juhul ületada 10% ettevõtjate ülemaailmsest käibest, nagu on sätestatud määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2°. Juhul, kui komisjon toetub oma arvutustes vahesummale, mis ületab 10% asjaomase ettevõtja käibest, siis ei saa talle ette heita asjaolu, et teatud selle arvutuse käigus arvesse võetud teguritest ei kajastu lõplikus trahvisummas, sest see on määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud piiri 10% asjaomase ettevõtja käibest ületamise keelu tagajärg”¹⁵.

need summad väljendavad iga ettevõtja tähtsust eelisoleeritud torude sektoris, võttes arvesse ettevõtja suurust ja tema osakaalu ABB-ga võrreldes ja kartelli kontekstis. Seetõttu võttis komisjon arvesse mitte üksnes nende käivet asjaomasel turul, vaid ka suhtelist tähtsust, mille kartelli liikmed omistasid igale neist [...]. Sellistel asjaoludel tuleb järeltada, et kõiki asjakohaseid konkreetsete põhisummade kindlaksmääramisel arvesse võetud asjaolusid arvestades on objektiivselt põhjendatud ühest küljest [hageja] ja teisest küljest ABB puhul kasutatud põhisummade erinevus. Kuna komisjon ei ole kohustatud tagama, et tema arvutuste tulemusel asjaomastele ettevõtjatele määratavad lõplikud trahvisummad väljendavad kõiki nende ettevõtjate vahelisi erinevusi käibe osas, siis ei saa [hagejad] komisjonile ette heita seda, et ta kehtestas [neile] põhisumma, mis viis lõpliku trahvini, mis oli protsentuaalselt suurem osa kogukäibest kui ABB-le määratud trahv”¹⁶.

33. b) Esimese Astme Kohus välistas lisaks ka selle, et komisjon oleks trahvide kindlaksmääramisel rikkunud proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid.

34. Selles osas märkis Esimese Astme Kohus, et „[k]omisjon selgitas iga kategooria põhisummade kindlaksmääramise osas vastusena Esimese Astme Kohtu küsimusele, et

35. c) Seejärel lükkas Esimese Astme Kohus tagasi ka väite tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumise kohta, mille pooled esitasid seoses asjaoluga, et suuniseid oli kohaldatud tegevuse suhtes, mida oli alustatud enne nimetatud suuniste kehtima hakkamist.

15 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 286–290.

16 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 295–298.

36. Esimese Astme Kohus tunnistas esiteks, et nimetatud põhimõte kuulub lahutamatu üldpõhimõtete hulka, mille järgimist ühenduse kohtud tagavad, ja teiseks, et see põhimõte nõuab seda, „et ettevõtjale konkurentsieeskirjade rikkumise eest määratud karistused ei või olla raskemad teo toimepanemise ajal ettenähtutest”¹⁷.

summa kindlaks rikkumise raskusastme ja kestuse põhjal. Lisaks sellele näevad suunised ette, et sel moel leitud summa ei või ühelgi juhul ületada 10% ettevõtjate ülemaailmsest käibest. Esimese Astme Kohtu arvates tuleb sellest, et „suunistes kehtestatud metodoloogia kohaselt tuleb trahvid arvutada määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 kehtestatud kahe kriteeriumi, st rikkumise raskusastme ja kestuse põhjal, arvestades samas sättes kehtestatud iga ettevõtja käibega seonduva ülempiiriga”¹⁸.

37. Esimese Astme Kohus leidis siiski, et suuniste kohaldamine trahvide arvutamisele ei kujuta endast tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumist, kui nimetatud suunised ei välju määruse nr 17 artiklis 15 määratletud karistuste õiguslikust raamistikust.

38. Selle artikli kohaselt peab komisjon konkurentsieeskirjade rikkumisest tulenevalt kohaldatavat trahvisummat kindlaks määramises võtma arvesse toimepandud rikkumise raskusastet ning samuti selle kestust. Sel moel määratud trahv ei või ühelgi juhul ületada 10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest.

39. Kuid ka kõnealused suunised panevad komisjonile kohustuse määrata trahvi põhi-

40. Mis aga puudutab õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte väidetavat rikkumist, siis leidis Esimese Astme Kohus, et „seoses konkurentsieeskirjade rikkumise eest määratavate trahvide kindlaks määramisega tuleb märkida, et komisjon teostab oma pädevust määrusest nr 17 tuleneva kaalutusõiguse piires. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei saa ettevõtjatel olla ootust, et säiliks mingi olukord, mida ühenduse institutsioonid võivad oma kaalutusõiguse raames muuta. Vastupidi, komisjon võib määruses nr 17 kehtestatud piires tõsta trahvide üldist taset, kui see on vajalik ühenduse

17 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 221.

18 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 231.

konkurentsipoliitika rakendamise tagamiseks. Sellest tuleneb, et trahviga lõppeda võiva haldusmenetlusega seotud ettevõtjatel ei saa tekkida õiguspärasest ootust, et komisjon ei ületa varasema praktika käigus määratud trahvide määrasid”¹⁹.

41. d) Viidates seejärel väitele hagejaks olevate ettevõtjate kaitseõiguse rikkumisest, leidis Esimese Astme Kohus, et „[vastuväiteteatistes] esitas komisjon [...] põhjused, mille alusel ta tegi järelduse, et kõnealune rikkumine kujutas endast väga rasket rikkumist, ning luges teatavad elemendid — näiteks pakkumismenetluste manipuleerimine, kartelli agressiivne rakendamine kõigi kokkulepetes osalejate kuulekuse tagamiseks ja ainsa kartellis mitteosaleva olulise konkurendi kõrvaldamiseks ning rikkumise jätkamine pärast kontrolli teostamist — raskendavateks asjaoludeks. Komisjon täpsustas samas punktis, et igale üksikule ettevõtjale määratava trahvi kindlaksmääramisel võttis ta eelkõige arvesse iga [ettevõtja] rolli konkurentsivastases tegevuses, kõiki olulisi erinevusi ettevõtjate vahel seoses nende kartellis osalemise kestusega, nende suurusega kaugküttetööstuses, nende kaugküttesektori käibega ja vajadusel nende kogukäibega — et võtta arvesse kõnealuse ettevõtja suurust ja majanduslikku võimsust ja tagada piisavalt hoiatav mõju — ning lõpuks kõiki kergendavaid asjaolusid [...]. Komisjon täpsustas sel moel [...] hageja[te]le määratava trahvi arvutamise aluseks olevad faktilised ja õiguslikud asjaolud, järgides viimas[te] õigust olla ära kuulatud. Tuleb märkida, et komis-

jonil ei olnud kohustust — arvestades sellega, et ta oli viidanud arvutamise aluseks olevatele faktilistele ja õiguslikele asjaoludele — täpsustada, millisel moel ta neid asjaolusid trahvisumma kindlaksmääramisel kasutas. Tegelikult oleks kavatssetavatest trahvisummadest teavitamine seni, kuni ettevõtjatele ei ole antud võimalust esitada märkusi neile tehtud etteheidetele, komisjoni otsuse sobimatu ennetamine. Seega ei olnud komisjonil haldusmenetluse raames ka kohustust teavitada asjaomaseid ettevõtjaid oma kavatsusest kohaldada uut trahvide arvutamise metodoloogiat”²⁰.

42. e) Lõpetuseks lükkas Esimese Astme Kohus tagasi mõningate hagejaks olevate ettevõtjate väite, mille kohaselt komisjon ei põhjendanud vaidlustatud otsuses nõuetekohaselt trahvisummade kindlaksmääramisel kasutatud metodoloogiat.

43. Suure osa hagejate arvates ei selgitanud komisjon seda, et trahvid määrati kindlaks

19 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 241–243.

20 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 202–207.

absoluutsummadena väljendatud põhisummade alusel, mis ei sõltu ettevõtjate käibest ja ületavad seaduslikku ülempiiri.

logie di rivestimento'le²⁴ ja ABB Asea Brown Boveri'le²⁵ määratud trahvi; d) kinnitas muus osas vaidlustatud otsust.

4. Menetlus Euroopa Kohtus

44. Lükates selle vastuväite tagasi, märkis Esimese Astme Kohus, et vaidlustatud otsus sisaldas „piisavaid ja asjakohaseid viiteid hageja[te] poolt toimepandud rikkumise raskusastme ja kestuse kindlaksmääramiseks arvesse võetud hindamiskriteeriumidele”²¹ ja seega ei olnud võimalik „heita komisjonile ette seda, et ta ei olnud põhjendanud täpsemalt põhisumma suurust ning hageja [te]le määratud lõpliku trahvisummat”²².

46. Ajavahemikul 21. mai — 7. juuni 2002 esitatud apellatsioonkaebustega palusid äriühingud Dansk Rørindustri A/S, Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH, Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH, LR AF 1998 A/S, Brugg Rohrsysteme GmbH, LR AF 1998 GmbH ja ABB Asea Brown Boveri Ltd (edaspidi ühiselt „apellatsioonkaebuse esitajad”) sisuliselt Euroopa Kohtul tühistada Esimese Astme Kohtu otsused ning lõpetada menetlus või teise võimalusena tühistada otsused ja saata asi Esimese Astme Kohtusse uueks läbivaatamiseks või vähemalt vähendada neile määratud trahve ning mõista Esimese Astme Kohtus ja Euroopa Kohtus kantud kulud välja komisjonilt.

45. Vaidlustatud kohtuotsustes — sellise analüüsi kokkuvõttena ja pärast iga hageja olukorra uurimist — Esimese Astme Kohus a) kinnitas olulise osas komisjoni vaidlustatud otsusega rikkumisele antud hinnangut; b) tühistas komisjoni otsuse osas, mis puudutas HFB Holding KG-d ja HFB Holding GmbH-d²³; c) vähendas Sigma Tecno-

47. Komisjon palub Euroopa Kohtul jätta apellatsioonkaebused rahuldamata ja mõista apellatsioonkaebuse esitajatelt välja käesolevate menetluste kohtukulud.

21 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 383.

22 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 384.

23 — Esimese Astme Kohus tuvastas, et HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH & CO. KG-d ja HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH Verwaltungsgesellschaft'i ei olnud vaidlustatud rikkumise alustamise hetkel veel asutatud.

24 — Esimese Astme Kohus vähendas Sigma'le määratud trahvi 300 000 euron, arvestades asjaoluga, et Sigma tegutses vaid Itaalia turul ja mitte tervel ühistrurul.

25 — Esimese Astme Kohus vähendas ABB Asea Brown Boverile määratud trahvi 65 000 000 euron, sest ABB ei vaidlustanud enam oma osalemist kartellis ja tegi komisjoniga koostööd esitades talle tõendeid pärast vastuväiteteatise kättesaamist.

III. Õiguslik analüüs

48. Alustan apellatsioonkaebuste analüüsi üldist laadi väidete uurimisega, mille kõik või osad apellandid esitasid seoses komisjoni poolt kasutatud trahvide arvutamise meetodiga (A) ja seejärel uurin spetsiifilisemaid väiteid, mis seonduvad üksikute apellatsioonkaebuste esitajate konkreetsete olukordadega (B).

A) Väited trahvi suuruse arvutamise meetodi kohta

49. Uurin nimetatud väiteid eespool kasutatud järjekorras.

1. Suuniste õigusvastasuse väide

50. Kõik apellatsioonkaebuse esitajad esitasid erinevatel põhjustel väiteid, mis kritiseerivad Esimese Astme Kohtu järeldust, et komisjoni kasutatud trahvide arvutamise meetod ei rikkunud proportsionaalsuse ja/või võrdse kohtlemise põhimõtteid ega määruse nr 17 artikli 15 lõiget 2.

51. Mõningate apellatsioonkaebuse esitajate arvates tegi Esimese Astme Kohus eelkõige vea leides, et komisjon ei kaldunud suuniste vastuvõtmisega kõrvale määruse nr 17 artiklis 15 kehtestatud õiguslikust raamistikust — nii nagu seda tõlgendab Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika — ning et sel moel toimides ei ületanud komisjon oma kaalutusõiguse piire.

52. Nemad arvavad vastupidiselt, et suunistega muudeti oluliselt kehtivat õigust, ilma et nõukogu oleks komisjoni uute eeskirjade vastuvõtmiseks volitanud.

53. Sellest tulenevalt on Esimese Astme Kohus nende arvates rikkunud õigusnormi, lükates tagasi suuniste, kui akti, mille alusel trahvid uuritavates asjades kindlaks määrati, õigusvastasuse väite.

a) Väite vastuvõetavus

54. Enne selliste väidete sisulist uurimist tuleb esitada küsimus, kas formaalselt siduva jõuta akt, nagu on tegemist suuniste puhul, võib olla EÜ artikli 241 alusel esitatud õigusvastasuse väite esemeks.

55. Nagu teada, käsitleb see säte võimalust vaidlustada kaudselt akti õiguspärasust vaid „menetluses, kus arutamisele tuleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu ühiselt vastuvõetud määrus või nõukogu, komisjoni või EKP määrus”.

56. Kuid alates kohtuotsusest *Simmenthal*²⁶ laiendas Euroopa Kohus selle sätte kohaldamisala kõigile „aktidele, mis vaatamata sellele, et tegemist ei ole määrustega, omavad viimastega analoogilist mõju,” st üldaktidele, mida üksikisikud just tänu nende üldisele laadile ei saa otseselt vaidlustada EÜ artikli 230 alusel.

57. Euroopa Kohus siiski täpsustas, et vaidlustatud akti ja isiku vahel, kes vaidlustab kaudselt selle õiguspärasuse, peab olema tihe seos. Vaidlustatud akt peab „olema hagi esemeks olevale juhtumile [...] otseselt või kaudselt kohaldatav”²⁷ ning üldakti ja üksikotsuse vahel peab olema „otsene õiguslik seos”.²⁸

58. Minu arvates vastavad suunised nimetatud nõuetele.

59. Tegelikult ei ole võimalik eitada suuniste üldist ulatust, sest neid kohaldatakse objektiivselt määratletud olukordadele ja need toovad kaasa õiguslikke tagajärgi üldiselt ja abstraktselt määratletud isikute kategooriatele.²⁹ Teiselt poolt kehtestavad nad vaatamata sellele, et formaalselt neil siduvat jõudu ei ole, põhimõtted ja eeskirjad, mida komisjon järgib trahvide arvutamisel määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kohaselt. Euroopa Kohtu praktikas on täpsustatud, et neil juhtudel ei saa komisjon meelevaldselt kõrvale kalduda eeskirjadest, mis ta ise on endale kehtestanud.³⁰ Sellist laadi sätteid, mille eesmärgiks on täpsustada kriteeriume, mida institutsioon soovib oma kaalutusõiguse teostamisel kohaldada, võivad seega tuua kaasa õiguslikke tagajärgi.

60. Samuti ei saa sellele vastu vaielda, et suunised on üksnes institutsioonisisened ja ei saa seetõttu tuua kaasa institutsiooniväliseid õiguslikke tagajärgi.

26 — 6. märtsi 1979. aasta otsus kohtuasjas 92/78: *Simmenthal v. komisjon* (EKL 1979, lk 777, punkt 40).

27 — 13. juuli 1966. aasta otsus kohtuasjas 32/65: *Itaalia v. nõukogu ja komisjon* (EKL 1966, lk 295, eelkõige lk 323).

28 — 31. märtsi 1965. aasta otsus kohtuasjas 21/64: *Macchiiorlati Dalmas e Figli v. Ülemamet* (EKL 1965, lk 221, eelkõige lk 238) ja 10. juuni 1986. aasta otsus liidetud kohtuasjades 81/85 ja 119/85: *Usinor v. komisjon* (EKL 1986, lk 1777, punkt 13).

29 — 18. märtsi 1975. aasta otsus liidetud kohtuasjades 44/77, 46/77 ja 49/77: *Acton jt v. komisjon* (EKL 1975, lk 383, punkt 7) ja 14. veebruari 1989. aasta otsus kohtuasjas 206/87: *Lefebvre Frère et Soeur v. komisjon* (EKL 1989, lk 375, punkt 13).

30 — 30. jaanuari 1974. aasta otsus kohtuasjas 148/73: *Louwage v. komisjon* (EKL 1974, lk 81, punkt 12).

61. Suunistest endist tuleneb, et komisjon peab trahvide arvutamise menetluses järgima teatud reegleid ja eelkõige võtma ettevõtjate puhul arvesse teatud kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid; sellele kohustusele vastab tingimata asjaomaste ettevõtjate õigus sellele, et komisjon käitub tegelikult ja konkreetselt kooskõlas suunistega.

formaalselt vaidlustatud otsuste õiguslikuks aluseks (selleks on hoopis määruse nr 17 artiklid 3 ja 15), on siiski olemas otsene seos nimetatud otsuste ja kaudse vaidlustamise esemeks oleva üldakti vahel.

64. Seetõttu leian, et õigusvastasuse väide on vastuvõetav.

62. Selline järeldus on täielikult kooskõlas ühenduse kohtupraktikaga, mille kohaselt üksnes täiesti institutsioonisiseseid aktid ei saa kaasa tuua institutsiooniväliseid õiguslikke tagajärgi. Selliste aktidega aga ei ole tegemist selliste komisjoni aktide puhul nagu „toimimisjuhendid”³¹ ja „sisejuhised”³², milles komisjoni talituste ja ametnike kohustustele vastavad just nimelt liikmesriikide või ettevõtjate õigused.

b) Väite sisu

63. Eelneva valguses lisan veel seda, et nagu Esimese Astme Kohus märkis, ei ole vaidlustatud asjaolu, et komisjon määras trahvisummad kindlaks, järgides nõuetekohaselt suunistes kehtestatud arvutusmeetodit. Sellest tuleneb, et ehkki suunistes ei ole

65. Selle väite sisu osas tuletan veel kord meelde, et mõningate apellatsioonkaebuse esitajate arvates ei võimalda suunistes kehtestatud uus arvutamise meetod trahvi kõigi asjakohaste faktorite ja asjaolude alusel õigesti „individualiseerida”, sest see põhineb asjaomaste ettevõtjate käibega mitte arvestataval standardiseeritud summadel ning võimaldab muuhulgas komisjonil ületada trahvi määramiseks arvutustehete tegemisel 10% piiri. Eelkõige ei võimalda see enam komisjonil võtta nõuetekohaselt arvesse ettevõtjate suurust ja nende rolli kartellis.

31 — 13. novembri 1991. aasta otsus kohtuasjas C-303/90: Prantsusmaa v. komisjon (EKL 1991, lk I-5315).

32 — 9. oktoobri 1990. aasta otsus kohtuasjas 366/88: Prantsusmaa v. komisjon (EKL 1990, lk I-3571).

66. Selles osas pean esiteks märkima, et määruse nr 17 artikkel 15 ega Euroopa Kohtu kohtupraktika ei kohusta komisjoni kohaldama trahvisummade kindlaksmääramise menetluses teatud kindlat arvutamise meetodit. Nagu ma eelnevalt selgitasin, sätestab määruse nr 17 artikkel 15 lisaks teatud rikkumise hindamise kriteeriumidele vaid trahvisumma ülempiiri.

67. Seega tuleb tuvastada, kas suunised, mille eesmärgiks on piiritleda komisjonile selles valdkonnas kuuluvat laiaulatuslikku karistamispädevust, jäävad nimetatud piiridesse.

68. Selles osas olen nõus Esimese Astme Kohtuga, et ka pärast suuniste vastuvõtmist teostatakse trahvide arvutamist määruse nr 17 artiklis 15 kehtestatud kahe ainsa kriteeriumi, st rikkumise raskusastme ja kestuse alusel, ja lõpliku trahvisumma osas kehtib endiselt samas sättes kehtestatud ülempiir 10% ülemaailmsest käibest [suuniste punkti 5 alapunkt a].

69. Esimese aspekti osas olen samuti nõus Esimese Astme Kohtuga, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on komisjonil eriti

laiaulatuslik kaalutusõigus nimetatud kriteeriumide kohaldamiseks arvesse võetavate elementide valiku osas. Euroopa Kohus ise on märkinud, et „rikkumiste raskusaste tuleb kindlaks määrata arvukate elementide alusel, eelkõige näiteks kõnealusele asjale omaste asjaolude, selle konteksti ja trahvide hoiatava mõju alusel, *ilma et seejuures oleks kehtestatud kohustuslikult arvesse võetavate kriteeriumide siduvat või ammendavat loetelu*”³³. Nende rikkumise hindamise arvukate elementide hulka võivad kuuluda rikkumise esemeks olnud kaupade kogus ja väärtus; rikkumise toime pannud ettevõtjate suurus ja majanduslik võimsus; mõju, mida ettevõtjad on võimelised turule avaldama; iga ettevõtja käitumine; ettevõtja roll rikkumise toimepanekul; tulu, mida ettevõtja on sellistest konkurentsivastastest tegevustest saanud; rikkumise majanduslik ja õiguslik kontekst jne.³⁴

70. Eelkõige, mis puudutab ettevõtja käibe arvesse võtmist, siis Euroopa Kohus täpsustas olulises kohtuotsuses *Musique Diffusion française*, millele nii apellatsioonkaebuse esitajad kui ka komisjon on ohtralt viidanud, et „trahvi kindlaksmääramisel on võimalik arvesse võtta nii ettevõtja kogukäivet [...] kui

33 — 17. juuli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-219/95 P: *Ferriere Nord v. komisjon* (EKL 1997, lk 1-4411, punkt 33). Kohtujuristi kursiiv.

34 — Vt eelkõige 7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80-103/80: *Musique Diffusion française v. komisjon* (EKL 1983, lk 1825) ja 9. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 322/81: *Michelin v. komisjon* (EKL 1983, lk 3461).

ka käibe seda osa, mis tuleneb rikkumise esemeks olnud kaupade müügist,” kusjuures „ühele ega teisele arvule ei maksa omistada tähtsust, mis teiste hindamiselementidega võrreldes oleks ebaproportsionaalne”³⁵.

71. Ehkki käive kujutab endast küll kasulikku ja asjakohast näitajat ettevõtja majandusliku võimsuse (kogukäive) ning selle ettevõtja käitumise mõju kohta konkurentidele (käive asjaomasel turul), kujutab ta endast siiski „vaid” üht komisjoni käsutuses olevatest arvukatest hindamiskriteeriumidest.

72. Igal juhul, nagu Esimese Astme Kohus ja komisjon õigesti märkisid, ei takista suunised võtta trahvi arvutamise menetluse erinevates etappides arvesse ka kogukäivet ja/või käivet asjaomasel turul. Eelkõige näevad suunised ette, et juhul kui rikkumine hõlmab mitut ettevõtjat, „võib mõnel juhul osutada vajalikuks [kohandada] [...] [summasid], et võtta arvesse [iga ettevõtja osakaalu] ja seega rikkumise tegelikku mõju [konkurentidele],

eeskätt juhul, kui samalaadseid rikkumisi toimepaneivate ettevõtjate suurus erineb üksteisest oluliselt” (punkti 1 A osa kuues lõik). [täpsustatud tõlge]

73. Teiste sõnadega, ehkki suunised ei näinud ette asjaomaste ettevõtjate käibe süstemaatilist arvessevõtmist põhisumma arvutamisel või hilisemal trahvi kindlaksmääramisel³⁶, siis ei ole selle elemendi arvessevõtmine arvutuste käigus *a priori* välistatud. Sellest annab muuhulgas tunnistust ka komisjoni otsus käesolevate apellatsioonkaebuste esemeks olevates asjades, kus apellatsioonkaebuse esitajad jagati nende suuruse alusel nelja kategooriasse ja neile määrati sellest tulenevalt oluliselt erinevad põhisummad.

74. Seega ei saa väita, nagu seda teevad hagejad, et trahvi arvutamine suunistes kehtestatud metodoloogia alusel muudab selle üksnes eelnevalt kindlaksmääratud aritmeetiliseks tehteks. Lisaks sellele, mis sai äsja öeldud käibe ja eelkõige võimaluse kohta kohandada trahvisummasid asjaomaste ettevõtjate suuruse alusel, tuleb märkida, et suunised, nähes ette rea raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid ning võimaluse võtta

35 — Eespool viidatud kohtuotsus Musique Diffusion française, punkt 121.

36 — Näiteks siis, kui võetakse arvesse asjaolu, et „suurtel ettevõtjatel on tavaliselt olemas õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest, mis tulenevad konkurentsioigusest” (punkti 1 A osa 5 lõik), või siis, kui võetakse arvesse tegureid nagu „rikkujate saadud majanduslik või rahaline kasu” ning „asjaomaste ettevõtjate tunnusooned” (punkti 5 alapunkt b).

arvesse „selliseid objektiivseid tegureid nagu näiteks [konkreetne majanduslik kontekst], rikkujate saadud majanduslik või rahaline kasu [...], asjaomaste ettevõtjate tunnusjooned [...]” [täpsustatud tõlge] (punkti 5 alapunkt b), näevad sõnaselgelt ette, et trahvisumma määratakse kindlaks — nagu seda nõuab väljakujunenud kohtupraktika — võttes arvesse nii juhtumile omaseid asjaolusid kui ka rikkumise konteksti.³⁷

protsendimääraga) ei või ühelgi juhul ületada 10% ettevõtjate ülemaailmsest käibest”.³⁸ Teiste sõnadega ei lisa suunised nimetatud ülempiiri ületamise küsimuse osas midagi määruses nr 17 juba kehtestatud ega ka kõrvalda sellest midagi.

75. Suunised sisaldavad seega mitut paindlikku elementi ja võimaldavad komisjonil teostada oma kaalutusõigust kooskõlas määruse nr 17 artiklis 15 sätestatuga, nii nagu seda kohtupraktikas on tõlgendatud.

77. Sellest vaatepunktist ei näe ma seega ühtegi põhjust kalduda kõrvale Esimese Astme Kohtu hinnangutest suuniste õiguspärasuse kohta, ehkki — nagu me kohe näeme, uurides väiteid proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise kohta — arutelu ei saa veel lugeda lõpetatuks.

76. Mis puudutab 10% piiri ületamist vahepealsete arvutustehete tegemisel ja selle väidetavalt õigusvastaseid tagajärgi, siis ei tulene see minu arvates otseselt ega kaudselt suuniste sõnastusest. Suunised piirduvad tegelikult määruses nr 17 kehtestatud ülempiiri meelde tuletamisega, täpsustades punkti 5 alapunktis a, et „[o]n selge, et selle meetodiga leitud lõppsumma (põhisumma, mida on suurendatud või vähendatud teatava

c) Mõningad väite eripärased aspektid

78. Kuid enne seda on otstarbekas mainida Isoplus grupi esitatud kahte teist väidet suuniste teatud sätete kohta.

37 — Vt näiteks eespool viidatud kohtuotsus *Musique Diffusion française*, punkt 106.

38 — Kohtujuristi kursiiv.

79. i) Esiteks väidavad apellatsioonkaebuse esitajad, et kuna suunised näevad ette võimaluse „suurendada trahvi, et see ületaks rikkumise abil vääralt saadud tulu” (punkt 2, viies taane), siis kehtestatakse sellega uued raskendavad asjaolud rikkudes seeläbi määruse nr 17 artiklit 15. Samuti tekitab nimetatud säte ohu, et ühte ja sama asjaolu võetakse arvesse kahel korral, sest suunistes kehtestatud skeemi kohaselt võeti konkurentsioiguse rikkumisest saadud tulu arvesse juba rikkumise raskusastme kindlaksmääramisel.

80. Kuid mulle tundub, et Esimese Astme Kohtu vastava analüüsiga³⁹ tuleb nõustuda. Tegelikult, nagu tuleneb kohtupraktikast, millele Esimese Astme Kohus viitab, on ettevõtjate konkurentsioiguse rikkumisest saadud tulu üks asjaoludest, mida komisjon võib arvesse võtta mitte ainult rikkumise raskusastme hindamiseks, vaid ka selle tagamiseks, et trahvil oleks piisavalt hoiatav mõju; seda eelkõige siis, kui — nagu käesolevas kohtuasjas — tegemist on ühisturu toimimist tõsiselt kahjustava tegevusega. Pealegi on minu arvates mistahes karistusüsteemi üks peamistest eesmärkidest vältida seda, et rikkumise toimepanijad saaksid rikkumisest tulu.

81. Seega tundub mulle, et määruse nr 17 sõnastuse ega ühenduse kohtupraktikaga ei ole vastuolus see, et komisjon võib oma laiaulatusliku kaalutusõiguse — mille olemasolu on tunnistanud ka Euroopa Kohus — teostamisel pidada sobilikuks suurendada põhisummat, et võtta paremini arvesse konkurentsivastasesest tegevusest saadud tulu (ja seega juhul, kui arvutamisel aluseks võetud põhisumma ei arvesta piisavalt nimetatud tuluga) tingimusel — nagu suunistes õigesti täpsustatakse —, et „seda [tulu] summat on võimalik objektiivselt kindlaks teha”.⁴⁰

82. ii) Teiseks väidavad samad apellatsioonkaebuse esitajad, et suunised on õigusvastased, kuna punkti 2 teine taane kohustab ettevõtjat trahvi suurendamise ähvardusel tegema komisjoniga sunnitud koostööd ning koguni enda vastu tunnistusi andma.

83. Nende arvates rikutakse seeläbi kaitseõigust ja eelkõige õigust keelduda enda vastu tunnistusi andmast — õigust, mida Euroopa Kohus konkurentsi valdkonnas tunnustas kuulsas kohtuotsuses Orkem⁴¹.

40 — Suuniste punkti 2 viies taane.

41 — 18. oktoobri 1989. aasta otsus kohtuasjas 374/87: Orkem v. komisjon (EKL 1989, lk 3283).

39 — Vt vaidlustatud otsuse punktid 454–458.

84. Kuid selles osas pean esiteks meenu-tama, et suuniste punkt 2 ise täpsustab, et komisjon võib trahvi põhisummat suurenda-da, kui ilmnevad raskendavad asjaolud, näiteks „[...] keeldutakse koostööst komisjo-niga või püütakse komisjoni uurimise teos-tamisel takistada”.

85. Lisaks sellele omistab määrus nr 17 komisjonile laiaulatusliku uurimispädevuse asutamislepingu konkurentsi reguleerivate sätete rikkumise tuvastamise menetluses. Määruse artikkel 11 lubab komisjonil kohus-tada ettevõtjat esitama talle kogu ettevõtjale teada olevate asjaoludega seonduva vajaliku informatsiooni ja vajadusel edastama talle tema valduses olevad dokumendid, kui need on vajalikud selle tuvastamiseks, et ettevõtja enda või mõne muu ettevõtja tegevus on konkurentsivastane.

86. On tõsi, et Euroopa Kohus leidis viidatud kohtuotsuses Orkem, et nimetatud uurimis- ja juurduspädevust ei saa tõlgendada ette-võtja tunnustatud kaitseõigust kahjustavana. Eelkõige „ei või komisjon [...] kohustada ettevõtjat andma vastuseid, mille kaudu viimane tunnistaks õigusrikkumise asetleid-mist, mille tõendamine on hoopis komisjoni kohustus”⁴².

87. Kuid sellega ei ole minu arvates tegemist suuniste punkti 2 puhul. Vastupidi, mulle tundub, et selle grammatiline tähendus on täielikult kooskõlas nii määruse nr 17 sätete kui ka kohtuotsusest Orkem tuleneva koh-tupraktika sisu ja ulatusega.

88. Suunised ei kohusta tegelikult mingil moel ettevõtjat enda vastu tunnistusi andma või esitama tõendeid enda süü tõendamiseks; nad täpsustavad lihtsalt seda, et trahvi suurendatakse juhul, kui ettevõtja keeldub „koostööst” komisjoni teenistustega või takistab uurimist.

89. Selline on muuseas ka seisukoht, mille Euroopa Kohus võttis 2000. aastal Metsä-Serla Sales Oy-d puudutavas kohtuasjas⁴³, millele Esimese Astme Kohus õigesti viitas ning milles täpsustatakse, et „komisjoni seisukoha vastu vaidleva ettevõtja, kes ei tee mingit muud koostööd peale selle, mida ta määruse nr 17 alusel on kohustatud tegema, trahvisummat seetõttu ei suurendata”.⁴⁴

90. Seega tuleb need väited minu arvates tagasi lükata.

43 — 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-398/98 P: Finnboard v. komisjon (EKL 2000, lk I-10157).

44 — *Ibidem*, punkt 58.

42 — Eespool viidatud kohtuotsus Orkem, punkt 35.

2. Väited proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumise kohta

91. Suurem osa apellatsioonkaebuse esitajatest kritiseerib Esimese Astme Kohtu otsust ka seetõttu, et selles ei tuvastata proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumise olemasolu.

92. Selles osas vaidlustavad apellatsioonkaebuse esitajad komisjoni poolt uuritaval juhul kasutatud arutamise metodoloogia automaatsuse, mis takistas tõhusalt arvesse võtta iga ettevõtja olukorda kartelli raames iseloomustavaid individuaalseid elemente ja asjaolusid.

93. Eelkõige, kuna see metodoloogia põhineb standardiseeritud summadel, siis takistab see nõuetekohaselt arvesse võtta ettevõtjate käivet, eelkõige käivet asjaomasel turul; samas kui nii Euroopa Kohtu kohtupraktika kui ka komisjoni otsusetegemise praktika kohaselt on selle hindamisel eriline tähtsus proportsionaalsuse põhimõtte järgmise tagamiseks.

94. Sellisest kohtupraktikast tuleneb tegelikult, et trahvi põhisumma tuleb arvutada

konkreetses ettevõtja käibe alusel nii, et see peegeldab ettevõtja suurust, majanduslikku võimsust ja seega mõju, mida ta turule avaldada võis. Tegemist on seega arvutusega, mille eesmärgiks on „individualiseerida” trahv vastavalt konkreetsele ettevõtjale ja „muuta see proportsionaalseks” teiste rikkumises osalenud ettevõtjate suhtes.

95. Seevastu ei võimaldanud meetod, mida komisjon kasutas, apellatsioonkaebuse esitajate arvates trahvi nõuetekohaselt „individualiseerida”. Eelkõige, iga kord, kui komisjoni arvutuste tulemused olid võrdelised või suuremad 10% käibe ülempiirist, jäi mistahes arvutuse kohandamine (rikkumise kestuse, kergendavate asjaolude jms alusel) vaid teoreetiliseks tehteks — sellel ei olnud mingisugust mõju lõplikule trahvisummale, kuna see ei saa igal juhul nimetatud ülempiiri ületada. See on vastuolus Euroopa Kohtu kohtupraktikaga (eelkõige kohtuotsus *Musique Diffusion française*⁴⁵), mille kohaselt trahvi suurus tuleb kindlaks määrata võttes arvesse asjaomaste tegurite kogumit.

96. Lõpetuseks väidavad mõned kõnealustest apellatsioonkaebuse esitajatest, et kuna komisjon kasutas põhisummana asja-

45 — Eespool viidatud kohtuotsus *Musique Diffusion française*.

omaste ettevõtjate käibest sõltumatult määratletud standardiseeritud summat, mis mõningal juhul ületas juba arvutamise alustamisel 10% käibest, siis diskrimineeris komisjon väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid, määrates neile trahvid, mille suurus oli nende majandusliku kaaluga arvestades ülemäärane. Nad heidavad tegelikult ette seda, et neile määratud trahvid on palju raskemad, kui kartelli juhtinud suurettevõtjale ABB määratud trahv, ning see tõi kaasa õigustamatu diskrimineeriva kohtlemise.

97. Selles osas pean otstarbekaks kohe ja esiteks täpsustada seda, et trahvi kohasuse hindamine seoses rikkumise raskusastme ja kestusega kuulub Esimese Astme Kohtule määruse nr 17 artikliga 17 omistatud sh sisulist küsimust käsitleva kohtuliku kontrolli alla. Vaid Esimese Astme Kohus on seega pädev kontrollima, kuidas komisjon hindas igal konkreetsel juhul õigusvastase tegevuse raskusastet ja kestust.⁴⁶

98. Vaidlustamise korral piirdub Euroopa Kohtu kontroll vaid selle kontrollimisega, kas Esimese Astme Kohus on võtnud õigus-

päraselt arvesse kõiki rikkumise hindamise seisukohalt olulisi tegureid ja ei ole rikkunud õigusnorme hagejate esitatud küsimuste uurimisel.⁴⁷

99. Eelkõige tuleb seoses trahvide väidetava ebaproportsionaalsuse ja diskrimineeriva laadiga märkida, et Euroopa Kohus ei saa võrdsuse põhjendusel asendada Esimese Astme Kohtu hinnangut oma hinnanguga, kui Esimese Astme Kohus andis oma hinnangu täieliku pädevuse raames ettevõtjatele ühenduse õiguse rikkumise eest neile määratud trahvisummade üle otsustades.⁴⁸

100. Käesolevas kohtuasjas peab Euroopa Kohtu analüüs seega piirduma selle kontrollimisega, kas Esimese Astme Kohus on komisjoni poolt trahvide kindlaksmääramisel kasutatud kriteeriumide kinnitamisel ja nende kohaldamise kontrollimisel või isegi korrigeerimisel teinud ilmse vea või rikkunud trahvide määramist reguleerivaid proportsionaalsuse ja võrdsuse põhimõtteid.⁴⁹

47 — Eespool viidatud kohtuotsused Ferriere Nord, punkt 31 ja Baustahlgewebe, punkt 128.

48 — Eespool viidatud kohtuotsused Baustahlgewebe ja British Sugar, punkt 48.

49 — 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P, C-219/00 P: Aalborg Portland jt v. komisjon, EKL 2004, lk I-123, punkt 365.

46 — 17. detsembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-1185/95 P: Baustahlgewebe v. komisjon (EKL 1998, lk I-8417, punkt 128) ja 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-359/01 P: British Sugar v. komisjon (EKL 2004, lk I-4933, punkt 47).

101. Pidades meeles Euroopa Kohtu kohtuliku kontrolli nimetatud piire, uurin alljärgnevalt kõnealuseid väiteid.

Esimese Astme Kohtu analüüsisiga, mille kohaselt tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et sellist piiri tuleb pidada seotuks asjaomase ettevõtja *kogukäibega* — vaid see annab ligikaudse ettekujutuse kõnealuste ettevõtjate tähtsusest ja mõjust — ning et seega on komisjonil seoses nimetatud piirmääraga laiaulatuslik kaalutusõigus otsustada, millises ulatuses võtta arvesse kogukäivet ja/või käivet asjaomasel turul.

102. Alustuseks märgin, et on selge, et komisjon peab konkurentsioiguse rikkumise eest määratavate trahvisummade kindlaksmääramisel järgima proportsionaalsuse põhimõtet.

103. Uuritavas valdkonnas kehtib see põhimõte eelkõige n.ö „absoluutses” tähenduses ja väljendub määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 kehtestatud 10% kogukäibe piiri järgimises. Nimetatud piirmäär eesmärk on vältida seda, et trahvid oleksid karistatava ettevõtja suhtes ebaproportsionaalsed.⁵⁰

105. Teiste sõnadega, kui lõplik trahvisumma ei ületa 10% apellatsioonkaebuse esitajate käibest rikkumise viimasel aastal, siis ei saa seda lugeda ebaproportsionaalseks vaid seetõttu, et see ületab käivet asjaomasel turul.

104. Sellest vaatepunktist ei ole minu arvates õigustatud mõningate apellatsioonkaebuse esitajate etteheide selle kohta, et komisjon ei võtnud 10% piiri kohaldamisel arvesse nende käivet asjaomasel turul. Olen nõus

106. Teiselt poolt ei saa sellele ka vastu väita — nagu seda tegid mõningad apellatsioonkaebuse esitajad —, et trahv on diskrimineeriv ainuüksi seetõttu, et mõningate kõnealuste ettevõtjate puhul tuli trahvisummat 10% ülempiiri järgimiseks vähendada, samas kui seda ei tehtud teiste ettevõtjate puhul, kellele määratav trahvisumma seda ülemmääratrahvide kindlaksmääramiseks tehtud arvutustehete tegemisel kordagi ei ületanud.

50 — Vt näiteks eespool viidatud kohtuotsus *Musique Diffusion française*, punkt 119.

Nagu märkis Esimese Astme Kohus,⁵¹ on selline vähendamine tegelikult määruses nr 17 kehtestatud ülemmäära otsene ja vältimatu tagajärg. Sellises olukorras ei saa minu arvates trahvi vähendamata jätmine vaid sellel põhjusel muuta diskrimineerivaks õiguspäraselt kindlaksmääratud trahvisummat.⁵²

jat panevad toime ühe rikkumise, siis tuleb proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt trahvi kindlaksmääramisel uurida „iga ettevõtja osaluse relatiivset tähtsust”.⁵³

107. Kuid selline automaatne trahvi vähendamine võib siiski mõju avaldada ka proportsionaalsuse põhimõttele, kui seda põhimõtet käsitletakse mitte absoluutses vaid „relatiivses” tähenduses, ehk kui selle eesmärgiks pidada selle tagamist, et trahv on „individualiseeritud” ja seega proportsionaalne rikkumise raskusastme ja iga üksiku juhtumi teiste subjektiivsete ja objektiivsete asjaoludega. Sellest vaatepunktist lähtudes ei tulene trahvisumma proportsionaalsus ja mittediskrimineeriv olemus lihtsast aritmeetilisest seosest eelneva aasta kogukäibega, vaid kõikidest teguritest, mida ma eespool mainisin (vt eespool, punkt 69).

109. See tuleneb ka võrdse kohtlemise põhimõttest, mida väljakujunenud kohtupraktika kohaselt rikutakse siis, kui võrreldavaid olukordi käsitletakse erinevalt või kui erinevaid olukordi käsitletakse ühetaoliselt; välja arvatud juhul, kui see on objektiivselt põhjendatud.⁵⁴ Sellest tuleneb käesoleva asja osas, et kõigile samas olukorras olevatele ettevõtjatele määratav trahv peab olema sama ja erinevat käitumist ei saa karistada samal moel.

108. See proportsionaalsuse põhimõtte „relatiivne” aspekt on eriti oluline kollektiivsete rikkumiste puhul, sest kui mitu ettevõt-

110. Eelnev märgitud, pöördun tagasi käesoleva kohtuasja juurde, uurides uuesti Esimese Astme Kohtu vastavat analüüsi.

51 — Eespool viidatud Esimese Astme Kohtu otsus kohtuasjas Brugg Rohrsysteme GmbH, punkt 155.

52 — Sellest erinev küsimus, mida käsitlen allpool (vt punkt 113 jj), käsitleb tagajärgi, mida 10% ülempiiri ületamine võib kaasa tuua selliste trahvide õiguspärasusele, mida komisjon on pidanud selle piiri järgimiseks vähendada.

53 — 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-51/92 P: Hercules Chemicals v. komisjon (EKL 1999, lk I-4235, punkt 110). Vt ka 16. detsembri 1975. aasta otsus hoidetud kohtuasjades 40/72-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73: Suiker Unie jt v. komisjon (EKL1975, lk 1663, punkt 623) ja eespool viidatud kohtuotsus Aalborg Portland, punkt 92.

54 — 13. detsembri 1984. aasta otsus kohtuasjas 106/83: Sermide (EKL 1984, lk 4209, punkt 28) ja 28. juuni 1990. aasta otsus kohtuasjas C-174/89: Hoche (EKL 1990, lk I-2681, punkt 25).

111. Vaidlustatud kohtuotsustes tuvastati, et kriteeriumid, mida komisjon kasutas trahvisummade kindlaksmääramiseks, tulenesid rikkumise erilise raskuse ja kestuse⁵⁵ ning samuti trahvitavate ettevõtjate olukorra, rolli ja käitumise hoolikast ja detailsest analüüsist; et trahvide põhisumma kindlaksmääramiseks võttis komisjon nõuetekohaselt arvesse kartelli liikmete majandusliku kaalu erinevusi, jagades ettevõtjad nelja kategooriasse „nende suuruse alusel asjaomasel ühenduse turul” (otsuse punkt 166) ja määrates igale kategooriale erineva põhisumma; et nimetatud kategooriate määratlemiseks „võttis komisjon arvesse mitte ainult nende käivet asjaomasel turul, vaid ka suhtelist tähtsust, mille kartelli liikmed omistasid igale neist, nagu see tuleneb kartellisisesestest kvootidest [...] ning 1995. aastal saadud ja kavandatud tulemustest [...]”⁵⁶, mille tulemusel ettevõtjate jagamine nelja kategooriasse ja vastavate põhisummade määramine oli objektiivselt õigustatud ja konkreetse juhtumi raames koherentne.⁵⁷

112. Esimese Astme Kohus märkis, et sel moel kohaldas komisjon õigesti suuniste osa, mis näeb ette, et juhul kui rikkumine hõlmab mitut ettevõtjat, kelle suurus on oluliselt erinev, siis võib põhisummasid kohandada, „et võtta arvesse [iga ettevõtja osakaalu] ja seega rikkumise tegelikku mõju [konkurent-sile]” (vt punkti 1 A osa kuues ja seitsmes lõik). [täpsustatud tõlge]

113. Komisjoni poolt määratud trahvid, mida Esimese Astme Kohus kinnitas, olid kokkuvõttes rikkumise erilise raskuse, rikkumise kestuse ja iga karistatava ettevõtja olukorra, rolli ja käitumise hoolika ja detailse analüüsi tulemus.

114. Tuleb siiski märkida, et ehkki trahvide määramist reguleerivad kriteeriume järgiti, siis ei tähenda see veel seda, et kõiki proportsionaalsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtetelega seonduvaid küsimusi võiks pidada lahendatuteks.

115. Nagu komisjon ise tunnistas, tehti vaidlustatud otsuses suur osa arvutusteid tegelikult määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 kehtestatud ülempiiri ületades. Komisjon

55 — V.a Dansk Rørindustri, kellega seonduvalt Esimese Astme Kohus leidis, et komisjoni oli teinud hindamisvea, heites ettevõtjale ette kartellis osalemist ajavahemikul aprill–mai 1994. Sellele vaatamata kinnitas Esimese Astme Kohus komisjoni poolt määratud trahvi summad.

56 — Eespool viidatud kohtuotsus LR AF 1998 v. komisjon, punkt 296.

57 — Vt näiteks eespool viidatud kohtuotsuse LR AF 1998 v. komisjon, punkt 304, kus Esimese Astme Kohus leiab seoses „teise kategooriasse” kuuluvate ettevõtjate põhisumma määramisega, et „arvestades iga ettevõtja tähtsuse hindamiseks asjaomasel turul kasutatud kriteeriumitega [...] võis komisjon õiguspäraselt kehtesta kolmanda kategooria ettevõtjatele kehtestatud põhisummast vähemalt kaks korda suurema põhisumma”.

ületas tegelikult nimetatud piiri igale apellatsioonkaebuse esitajale, sh Ke-Kelit Kunststoffwek'ile, Brugg Rohrsysteme'ile ja ABB Asea Brown Broveri'le, määratud trahvide arvutamise käigus. Kolmel juhul (Isoplus grupp, LR AF 1998 (Saksamaa) ja Dansk Rørindustri) arvutas komisjon trahvid põhisumma alusel, mis ise ületas juba 10% ülempiiri. Alles pärast arvutustehete tegemist ja enne koostööteatise kohaldamist vähendas komisjon sel moel saadud vahepealset summat, et mitte ületada ülempiiri 10% kogukäibest.

erisusi ning iga ettevõtja suhtelist positsiooni kartellis.

118. Tõepoolest, iga kord, kui komisjon ületas arvutustehete käigus 10% piiri, ei mõjutanud ükski seda piiri ületav arvutuse kohandamine (rikkumise raskusastme, kergendavate asjaolude jms alusel) konkreetselt lõplikke trahvisummasid, nagu see nähtub ka apellatsioonkaebuse esitajate esitatud nimetatud summade kindlaksmääramisega seonduvate arvude kokkuvõtlikust tabelist.

116. Teiste sõnadega, artiklis 15 ettenähtud 10% piiri ei ole käsitletud piirina, mida ei või ületada arvutustehete alustamisest peale, vaid ainult üheks lõpliku piirina trahvi „vähendamiseks“ seda ületavas osas.

119. Ehkki need väited ei ole aluseta, ei ole need siiski minu arvates piisavad õigustamiseks apellatsioonkaebuse rahuldamist siin käsitletud väidete alusel.

117. Mõningate apellantide arvates on selline arvutamise metodoloogia vastuolus määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 ja tõi endaga käesolevatel juhtudel kaasa proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise, kuna trahvisummad peegeldavad vaid osaliselt ja ebatäielikult iga kohtuasja

120. Tegelikult ei ole komisjoni kasutatud arvutamise metodoloogia vastuolus määruse nr 17 artikli 15 lõike sõnastuse ega eesmärgiga. Eelkõige, nagu märkis Esimese Astme Kohus, ei keela nimetatud säte komisjonil viidata oma arvutuste käigus summale, mis ületab 10% asjaomase ettevõtja käibest tingimuse, et lõplik summa seda piiri ei ületa.⁵⁸

58 — Vt eespool viidatud kohtuotsus LR AF 1998, punkt 288.

121. Selles osas on minu arvates oluline märkida, et artikli 15 lõige 2 määratleb trahvisummad kahe järjestikuse ja erineva etapi abil:

— esiteks sätestab nimetatud lõige, et komisjon võib määrata trahvi „1 000–1 000 000 arvestusühikut“;

— teiseks lubab see komisjonil nimetatud „maksimaalset karistust“ ületada tingimusel, et lõplik trahvisumma ei ületa „10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest“.

122. Sellest tulenevad minu arvates kaks olulist juhendit.

123. Esiteks, nagu võib aimata sätte esimesest taandest, ei ole trahvide standardiseeritud summade alusel arvutamise süsteem määruse nr 17 loogikale täiesti võõras.

124. Veelgi enam, juhtudel, kui komisjon peab otstarbekaks väljuda esimeses taandes kehtestatud trahviastmiku piirest, piirdub teine taane „ülemmäära“ kehtestamisega, jättes komisjonile vabad käed kõike muud arvutamist puudutava osas.

125. Kuid selline süsteem toob endaga vältimatult kaasa sellist laadi kohandamise või tasandamise, nagu see, mille üle apellatsioonkaebuse esitajad kaebasid, kuna oma määratlusest tulenevalt kujutab ülemmäär endast absoluutset piiri, mida kohaldatakse teatud kindlaksmääratud piirmäärani jõudmisel automaatselt ja kõigist teistest hindamiselementidest sõltumatult. Nagu komisjon märkis, määrati apellatsioonkaebuse esitajatele, kelle suhtes seda piiri kohaldati, väiksem trahv võrreldes sellega, mis neile oleks määratud ülemmäära puudumisel kõigi rikkumise asjaolude ja eelkõige selle raskusastme ja kestuse alusel.

126. Kuid ma kordan, et kõik see tuleneb määruses nr 17 kehtestatud süsteemist endast. See, mida apellandid kirjeldasid kui komisjoni kasutatud arvutuste ebaproportsionaalset ja/või diskrimineerivat tagajärge, ei ole tegelikult midagi muud, kui 10% piiri kohaldamise vältimatu tagajärg.

127. Sellest vaatepunktist ei saa seega komisjonile midagi ette heita, kui on tuvas-

tatud, et siin uuritavatega sarnastes olukordades i) hindas komisjon õigesti rikkumise raskusastet, kestust ja teisi asjaolusid ja ii) lõplik trahvisumma ei ületanud 10% konkreetse ettevõtja kogukäibest.

suuniste taotletav parema läbipaistvuse eesmärk jääda saavutamata.

128. Neil tingimustel pean tegema järelduse, et kehtiv õigussüsteem ei toeta kuidagi käesolevaid appellatsioonkaebuse väiteid.

131. Lisan, et kõnealused juhtumid ei ole tegelikult erakordsed ja võivad ilmned järjest sagedamini. Suuniste vastuvõtmisega 1998. aastal sisenes komisjoni poliitika konkurentsiõiguse rikkumise eest määratavate trahvide osas uude faasi, mis põhjustel, mille üle ma ei ole pädev otsustama, on kindlasti palju rangem ja töi endaga kaasa eelkõige kõige raskemate rikkumiste eest määratavate trahvide suurenemise. Lisaks sellele, kuna nimetatud rangemaks muutumine tuleneb standardiseeritud summadel põhinevast arvutamise metodoloogias, siis on oht, et see puudutab enim väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid.⁵⁹

129. Ma ei saa siiski jätta märkimata, et just siiani läbiviidud analüüsist ilmneb, et komisjoni kasutatav arvutusmeetod kujutab endast teatud ohtu süsteemi õiglusele.

132. Kokkuvõttes kujuneb nii välja uus situatsioon, mis on problemaatilisem võrrel-

130. Minu arvates ei ole asjaolu, et osa arvutustehetest on — nagu käesolevates kohtuasjades — eelkõige formaalsed ja abstraktsed ning ei mõjuta konkreetselt lõplikku trahvisummat, täielikult kooskõlas „karistuse” individualiseerituse ja astmelisuse nõudega, mis on mistahes karistusüsteemi — nii karistusõiguse kui ka haldusõiguse raames — kaks peamist põhimõtet. Samuti ei saa ignoreerida seda, et samal põhjusel võib

59 — Selles osas on otstarbekas märkida, et just neil põhjustel kaldusid Netherlandse Mededingingsautoriteit'i (Madalmaade konkurentsiamet) poolt vastu võetud trahvide kindlaksmääramise suunist sõnaselgelt kõrvale komisjoni järgitavast suunast: "With regard to fines for infringements of the Competition Act, the Director-General of NMA is of the opinion that the Guidelines drawn up by the European Commission cannot be taken as the point of departure without adaptation. The European Commission uses categories of infringements, in accordance with the aforementioned Guidelines, to which fixed fines apply. A disadvantage of a system of fixed fines is that small undertakings are affected relatively more harshly than larger undertakings (which often operate internationally). The policy of the Director-General of NMA with regard to fines must be applicable both to (very) large undertakings and to small and medium-sized undertakings, without losing the intended preventive effect, on the one hand, and generating disproportionate results, on the other." (Richtsnoeren boetetoemeting — met betrekking tot het opleggen van boetes ingevolge artikel 57 van de Mededingingswet, 19. detsember 2001, punkt 5).

des ajaga, mil komisjoni kasutatud metoodologia ei toonud põhimõtteliselt endaga kaasa 10% kogukäibe piiri ületamist arvutuste käigus ning muutis sel moel kõigi juhtumi asjaolude arvesse võtmise trahvisumma arvutamisel lihtsamaks ja vahetumaks.

133. Seega tuleb esitada küsimus, kas trahvipoliitika uue suuna viidatud tagajärjed ei tekita vajadust teatud suunamuutuse järele, mis võimaldaksid tagada seda, et tulemused on igal juhul kooskõlas mõistlikkuse ja võrdsuse üldiste nõuetega.

3. Väited õiguspärase ootuse kaitse ja tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtete rikkumise kohta

a) Õiguspärase ootuse rikkumine

134. Suurem osa apellatsioonkaebuse esitajatest väidab, et vaidlustatud otsuses kohaldati nende suhtes suuniseid vaatamata sellele, et rikkumine algas enne nimetatud suuniste kehtestamist. Sellest tulenevalt on

seega rikutud apellantide õiguspärasest ootusest, et kohaldatakse eelneva praktika kohast trahvide arvutamise meetodit, mis põhineb ettevõtja asjaomase turu käibe kriteeriumil.

135. Apellatsioonkaebuse esitajate arvates, eeldusel — mis tegelikult ei ole võimalik —, et komisjon võis sellest tavast kõrvale kalduda, oleks ta siiski pidanud ettevõtjaid oma kavatsustest teavitama ja esitama kohased selgitused põhjustele, millest tulenevalt ta praktikat muutis.

136. Käesolevas kohtuasjas on õiguspärase ootuse põhimõtte rikkumine veelgi tõsisem alates hetkest, mil apellatsioonkaebuse esitajad olid otsustanud teha komisjoni talitustega koostööd, ja arvestades sellega, et sellise valiku tegemist mõjutas just nimelt kasu, mida apellandid lootsid saada viidatud koostööteatise kohaldamisest ja varasemast trahvide arvutamise praktikast.

137. Ütlen kohe, et mul on tõsisid kahtlusi seose osas, mida apellatsioonkaebuse esitajad näevad koostööteatise ja käesolevas kohtuasjas komisjoni poolt määratud trahvide määra vahel.

138. On tõsi, et kõnealuse teatise E osa punktis 3 tunnistab komisjon, et ta on „teadlik asjaolust, et käesolev teatis loob õiguspärase ootuse, millele ettevõtjad hakkavad tuginema, kui nad soovivad komisjoni kartellist teavitada”. Kuid minu arvates on ilmne, et apellatsioonkaebuse esitajate teatisest tulenev võimalik õiguspärane ootus võis puudutada vaid nende koostööst tulenevalt kohaldatavate vähendamiste *eeskirju*, mitte trahvisummat, mis „neil muidu tasumisele tule[ks]”⁶⁰ või trahvisumma kindlaksmääramiseks kasutatavat arvutamise meetodit.

141. Siin kaitstava teesi osas on minu arvates otsustava tähtsusega teatise A osa punkt 3, mis näeb ette, et teatise eesmärk on „määratleda, millistel tingimustel võib komisjoni poolt kartelli suhtes läbiviidava uurimise käigus temaga koostööd tegevaid ettevõtjaid makstava trahvi tasumisest vabastada või selle summat vähendada”.

142. Nüüd tuleb veel esitada küsimus, kas komisjon rikkus apellatsioonkaebuse esitaja ettevõtjate õiguspärast ootust, kohaldades suunistes sisalduvat uut arvutamise metodoloogiat.

139. Nagu komisjon ka kohtuistungil õigesti märkis, ei viita koostööteatis kordagi koostöö puudumisel määratavatele trahvimääradele. Samuti ei viita teatis eeskirjadele, mida komisjon peaks EÜ artiklit 81 rikkunud ettevõtjatele määratavate trahvide kindlaksmääramisel järgima.

143. Apellatsioonkaebuse esitajad rõhutavad õigustatult, et teatud praktika pikaajaline järgimine ühenduse institutsiooni poolt võib põhimõtteliselt olla aluseks põhjendatud ja õiguspärasele ootusele, mida ühenduse õigus peab kaitsma.

140. Täpsemalt, teatise A osa punkt 5 täpsustab, et ettevõtja koostöö komisjoni talitustega on vaid üks elementidest, mida komisjon võib trahvisumma kindlaksmääramisel arvesse võtta.

144. Nad tuletavad selles osas meelde 1987. aasta kohtuotsust *Ferriere San Carlo*⁶¹, milles Euroopa Kohus — kellelt taotleti otsust sellise komisjoni otsuse õiguspärasuse kohta, millega viimane heitis ettevõtjale

60 — Koostööteatise A osa punktid 1–3.

61 — 12. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 344/85: *Ferriere San Carlo v. komisjon* (EKL 1987, lk 4435).

Ferriere San Carlo ette seda, et ettevõtja oli ületanud sarrusevarraste kvoodi osa, mida ta komisjoni varasema otsuse alusel ühisturule võis tarnida — rahuldab hagi, märkides, et komisjoni käitumine oli vastuolus selle institutsiooni poolt eelneva kahe aasta jooksul järgitud praktikaga, mis oli kaasa toonud komisjoni poolt kehtestatud kogusest suurema sarrusevarraste koguse tarnimise sallimise.

145. Sellise kohtupraktika alusel väidavad apellatsioonkaebuse esitajad seega, et ka käesolevas kohtuasjas oleks pidanud olema kaitstud nende õiguspärane ootus, et komisjon ei muuda oma trahvide arutamise tava. Siin uuritaval juhul ei teavitanud komisjon ettevõtjaid kordagi oma kavatsusest kohaldada suunistes sisalduvat uut arutamise metodoloogiat ja kalduda seeläbi kõrvale varem järgitud tavast.

146. Pean sellele siiski vastu vaidlema, et apellatsioonkaebuse esitajad unustavad, et Euroopa Kohtul oli võimalus muuhulgas täpsustada, et õiguspärase ootuse põhimõttele võib tugineda vaid siis, kui „ettenägelik ja mõistlik ettevõtja” ei näe ette haldusastutuse poolset praktika muutmist⁶².

62 — 15. aprilli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-22/94: Irish Farmers Association jt (EKL 1997, lk I-1809, punkt 25); vt muuhulgas ka 11. märtsi 1987. aasta otsus kohtuasjas 265/85: Van den Bergh en Jurgens v. komisjon (EKL 1997, lk 1155, punkt 44).

147. Seega tuleb teha kindlaks, kas „ettenägelikud ja mõistlikud” ettevõtjad võisid ette näha suuniste kehtestamisega komisjoni poolt teostatuga sarnast trahvisummade arutamise metodoloogiat muutmist.

148. Minu arvates on vastus sellele küsimusele seotud sellega, mida ma eespool märkisin seoses suuniste õiguspärasuse küsimusega.

149. Mulle tundub, et komisjonile ei saa ette heita apellatsioonkaebuse esitajate õiguspärase ootuse rikkumist vaid seetõttu, et ta valis trahvide kindlaksmääramisel rangema lähenemisviisi, või seetõttu, et ta kehtestas trahvide arutamise uue metodoloogia, järgides seejuures endiselt määruse nr 17 korda.

150. Tegelikult ma usun, et ettenägelik ja mõistlik ettevõtja oleks võinud mõistlikult ette näha kas trahvisummade üldist suurenemist või teise võimalusena seda, et komisjon võib talle määruse artiklis 15 omistatud kaalutusõiguse raames kehtestada teisese ühenduse õigusega kooskõlas oleva trahvide arutamise meetodi.

151. Tegelikult tuleb märkida, et Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikas on märgitud, et „[...] kuigi õiguspärase ootuse kaitse põhimõte kuulub ühenduse aluspõhimõtete hulka, ei saa ettevõtjatel olla õiguspärasest ootust *status quo* säilimise osas, mida ühenduse institutsioonid võivad oma kaalutusõigust kasutades muuta”.⁶³

kavatsusest muuta oma trahvisummadega seonduvat poliitikat, kui selline valik sõltub „konkurentsipoliitika üldistest kaalutlustest ega oma otsest seost uuritavate juhtumite konkreetsete asjaoludega”⁶⁵.

152. Just nimelt meid huvitavas valdkonnas tunnistas Euroopa Kohus komisjoni õigust tõsta kaalutusõigust kasutades ühenduse konkurentsioiguse rikkumise eest määratavaid üldisi trahvimäärasid, täpsustades, et „asjaolu, et komisjon minevikus kohaldas teatava suurusega trahve teatavat tüüpi rikkumistele, ei saa veel võtta võimalust seda taset tõsta määruses nr 17 märgitud piirides, kui see on vajalik ühenduse konkurentsipoliitika elluviimise tagamiseks. Vastupidi : ühenduse konkurentsioiguse tõhus kohaldamine eeldab seda, et komisjon saaks igal hetkel kohandada trahvimäärasid vastavalt selle poliitika vajadustele”.⁶⁴

154. Pean lisama, et vaatamata sellele ei jätnud komisjon ettevõtjate tähelepanu juhitimast võimalikule trahvimäärade ja karistuste hoiatava mõju suurenemisele.⁶⁶ Sellest tuleneb, et ka ettevõtjate tähelepanu oli juhitud komisjoni vastavatele kavatsustele.

155. Ma teen sellest seega järelduse, et käesolevas asjas ei ole rikutud apellatsioonkaebuse esitajate õiguspärasest ootust.

153. Samas otsuses välistas Euroopa Kohus muuhulgas selle, et komisjon oleks kohustatud vastuväiteteatises andma teada oma

b) Tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumine

156. Nagu ma ütlesin, heidavad apellatsioonkaebuse esitajad muuhulgas ette karis-

63 — Vt 14. veebruari 1990. aasta otsus kohtuasjas 350/88: Delacre (EKL 1990, lk I-395, punkt 33).

64 — Eespool viidatud kohtuotsus Musique Diffusion française, punkt 109.

65 — Eespool viidatud kohtuotsus Musique Diffusion française, punkt 22.

66 — Vt XXI konkurentsipoliitika aruanne, lk 120.

tuste tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumist.

157. Selles osas jagavad nad Esimese Astme Kohtu poolt vaidlustatud kohtuotsustes esitatud arvamust, et ettevõtjale konkurentsieeskirjade rikkumise eest kohaldatud karistused ei või olla raskemad teo toimepanemise ajal ettenähtutest.

158. Kuid nende arvates rikkus komisjon seda põhimõtet, sest ta ei järginud selle hetkeni trahvide arvutamisel kohaldatud praktikat, millest tulenevalt olid lõplikud trahvisummad palju suuremad.

159. Omalt poolt märgin, et rikkumiste toimepanemise ajal kehtinud karistuste kord ei koosnenud, nagu seda väidavad apellatsioonkaebuse esitajad, komisjoni otsuste tegemise praktikast, vaid määruse nr 17 artikli 15 lõikest 2. Ainuüksi see säte viitab kriteeriumitele ja parameetritele, mida komisjon peab trahvide arvutamisel arvesse võtma.

160. Seega on minu arvates ilmne, et tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumisest võib rääkida niivõrd, kuivõrd tuvastatakse, et apellatsioonkaebuse esitaja ettevõtjatele määratud karistused ületavad eespool nimetatud artiklis 15 kehtestatud süsteemi piire ja ei ole sellega kooskõlas.

161. Nii see aga käesolevas kohtuasjas ei ole.

162. Nagu ma eespool juba mainisin, järgivad komisjoni kehtestatud suunised tegelikult selles sättes kehtestatud süsteemi ja on sellega kooskõlas.

163. Isegi suunistes kehtestatud meetodi kasutamise korral arvutatakse trahve tegelikult endiselt artikli 15 lõikes 2 märgitud kahe kriteeriumi, st rikkumise raskusastme ja selle kestuse alusel, arvestades iga rikkumises osalenud ettevõtja käibe 10% ülempiiriga.

164. Samuti ei saa tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumist näha trahvimäärade lihtsas tõstmises. Selles osas kehtivad

eelnevalt esitatud järeldused, mille kohaselt komisjonil on selles osas kaalutusõigus, mis võimaldab tal konkurentsipoliitika vajadustest tulenevalt tõsta ja karmistada trahvimäärasid tingimusel, et see on kooskõlas karistatud rikkumiste toime panemise hetkel kehtinud õigusliku raamistikuga.

tõid endaga kaasa trahvisummade olulise suurenemise. Komisjoni vastuväiteteatis ei sisaldanud ühtegi viidet, mis oleks võimaldanud ette näha uue poliitika kehtestamist trahvide arvutamisel. Apellatsioonkaebuse esitajad ei saanud seetõttu haldusmenetluse käigus esitada ühtegi märkust uute suuniste kohaldamise kohta.

165. Käesolevas kohtuasjas ei saa komisjonile seega ette heita tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumist, sest kasutades suunistes kehtestatud arvutamise metodoloogiat jäi ta määruse nr 17 artiklis 15 ette nähtud piiridesse.

167. Nendele etteheidetele vastab komisjon, viidates eelkõige sellele, et tal ei ole mingit kohustust teavitada täpsel moel ettevõtjaid, kelle suhtes viiakse konkurentsioiguse rikkumisest tulenevalt läbi uurimist, meetodist, mida ta kavatseb trahvide arvutamisel kohaldada, ega anda teavet trahvide võimaliku suuruse kohta.

4. Väited kaitseõiguste rikkumise kohta

166. Kõik appellatsioonkaebuse esitajad, sh ABB, väidavad, et Esimese Astme Kohus tegi vea väites, et appellatsioonkaebuse esitajate õigusest olla ärakuulatud ei tulenenud komisjoni kohustust teavitada appellatsioonkaebuse esitajaid haldusmenetluse käigus oma kavatsusest kohaldada trahvide arvutamisel uusi suuniseid. Selline teavitamata jätmine olevat seda raskem, et suunised muutsid oluliselt tol ajal kehtinud õigust ja

168. Tegelikult tundub ka mulle, et komisjon ei ole trahvide kindlaksmääramisel rikkunud appellatsioonkaebuse esitajate kaitseõigusi ega eelkõige nende õigust olla ärakuulatud.

169. Selles osas piisab meenutada Euroopa Kohtu kohtupraktikat, millele Esimese Astme Kohus õigesti viitas ja mille kohaselt ettevõtjate ärakuulamise kohustus on täidetud, kui komisjon märgib vastuväiteteatises sõnaselgelt, et ta kavatseb uurida, kas asjast omastele ettevõtjatele võib trahve määrata, ja

mainib peamised faktilised ja õiguslikud asjaolud, mis võivad kaasa tuua trahvi määramise, nagu väidetava rikkumise raskusaste ja kestus ning asjaolu, et rikkumine pandi toime tahtlikult või hooletusest.⁶⁷

170. Kuid nagu Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsustes märkis,⁶⁸ täpsustas komisjon vastuväiteteatise faktilised ja õiguslikud asjaolud, millele ta trahvi suuruse määratlemisel tugines: asjaolu, et rikkumine kujutas endast väga rasket rikkumist; komisjoni kindlaksmääratud rikkumise kestus iga üksiku ettevõtja osas; asjaolud, mis kujutasid endast raskendavaid asjaolusid; trahvi kindlaksmääramisel arvesse võetud muud faktoriid, nagu iga üksiku ettevõtja roll kartellis, ettevõtja majanduslik kaal asjaomasel turul jne.

171. Sel moel järgis komisjon nõuetekohaselt ettevõtjate õigust olla ärakuulatud trahvi määramise ja iga elemendi osas, mida komisjon trahvi kindlaksmääramisel arvesse kavatses võtta. Kohtupraktika kohaselt ei tulene sellisest õigusest komisjonile ühtegi

teist kohustust ja igal juhul kindlasti mitte kohustust viidata sellele, millisel moel igat nimetatud elementi trahvisumma arvutamisel kasutatakse, ega kohustust anda teavet trahvi suuruse kohta.⁶⁹

172. Tuletan lisaks meelde, et Euroopa Kohtu arvates ei ole komisjonil kohustust anda vastuväiteteatise teada oma kavatsusest muuta oma trahvide üldise tasemega seonduvat poliitikat.⁷⁰

173. Eespool toodud järelduste alusel teen seega Euroopa Kohtule ettepaneku lükata käesolev tühistamisväide tagasi.

5. Väited põhjendamiskohustuse rikkumise kohta trahvisumma kindlaksmääramisel

174. Mõned apellatsioonkaebuse esitajad (eelkõige Ke-Kelit, LR AF 1998, ja LR AF GmbH) väidavad, et Esimese Astme Kohus rikkus õigusnorme, kui ta järeldas, et komis-

67 — Eespool viidatud kohtuotsus Musique Diffusion Française, punkt 21. Vt ka eespool viidatud kohtuotsus Michelin v. komisjon, punktid 19 ja 20.

68 — Vt näiteks eespool viidatud kohtuotsus LR AF 1998, punktid 201–203.

69 — Eespool viidatud kohtuotsus Musique Diffusion Française, punkt 21, ja eespool viidatud kohtuotsus Michelin, punkt 19.

70 — Eespool viidatud kohtuotsus Musique Diffusion Française, punkt 22.

joni otsus oli trahvisummade kindlaksmääramise osas piisavalt põhjendatud ja et seega ei olnud komisjon rikkunud EÜ artiklit 253. Nende arvates oleks komisjon pidanud aga põhjendama otsust kalduda kõrvale varasemast praktikast — mis seisnes trahvisummade kindlaksmääramises asjaomasel turul saadud käibe alusel — ning suuniste väidetavalt tagasiulatuvat kohaldamist.

175. Ütlen kohe, et isegi jättes arvestamata eespool seoses õiguspärase ootuse ja tagasiulatava jõu puudumisega tehtud järeldustega, on see väide minu arvates põhjendamatu.

176. Piisab selle märkimisest, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on trahvide arvutamise meetodiga seonduv põhjendamiskohustus täidetud, kui komisjon viitab hindamiselementidele, mis võimaldasid tal hinnata rikkumise raskusastet ja kestust,⁷¹ ja seda kooskõlas määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 teise lõiguga, mille kohaselt „võetakse

arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust”. Seega ei ole otsus põhjendatud vaid nimetatud elementide puudumisel.

177. Mis puudutab seejärel otsuseid, millega erinevatele ettevõtjatele määratakse trahvid, siis meenutas Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsustes⁷² õigesti, et sellisel juhul tuleb põhjendamiskohustuse ulatus määrata kindlaks, arvestades eelkõige asjaoluga, et rikkumiste raskusaste tuleb kindlaks määrata arvukate elementide alusel, eelkõige – kuid mitte ainult – kõnealusele asjale omaste asjaolude, sellise konteksti ja trahvide hoiatava mõju alusel.⁷³

178. Kuid minu arvates leidis Esimese Astme Kohus õigesti, et komisjon oli neid ettekirjutusi täitnud. Eelkõige tuvastas Esimese Astme Kohus iga üksiku apellatsioonkaebuse esitajaga seonduvalt, et komisjoni otsus sisaldas piisavaid ja asjakohaseid viiteid hindamiselementidele, mida rikkumise raskusastme ja kestuse kindlaksmääramiseks arvesse võeti.⁷⁴

179. Nagu Esimese Astme Kohus õigesti märkis, „isegi eeldusel, et otsus toob endaga

71 — 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-291/98 P; Sarrío v. komisjon (EKL 2000, lk I-9991, punkt 73); 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-279/98 P; Cascades v. komisjon (EKL 2000, lk I-9693, punkt 43) ja 15. oktoobri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P, C-252/99 P ja C-254/99 P; Limburgse Vinyl Maatschappij NV (LVM) jt v. komisjon (EKL 2002, lk I-375, punkt 463).

72 — Vt näiteks eespool viidatud kohtuotsus LR AF 1998, punkt 378.

73 — Euroopa Kohtu 25. märtsi 1996. aasta määrus kohtuasjas C-137/95 P; SPO jt v. komisjon (EKL 1996, lk I-1611, punkt 54).

74 — Vt eespool viidatud Esimese Astme Kohtu otsused järgmistes kohtuasjades: Lögstor Rör GmbH, punkt 372; Ke-Kelit, punkt 203 ja LR AF 1998, punkt 383.

trahvimäära osas kaasa selle olulise suurenemise võrreldes varasemate otsustega, esitas komisjon *täiesti sõnaselgelt* põhjused, millest tulenevalt ta trahvisumma selliselt kindlaks määras [...]”⁷⁵, viidates rikkumise erilisele raskusele, selle kestusele, raskendavatele ja/või kergendavatele asjaoludele, ettevõtjate suurusele, iga üksiku ettevõtja rollile kartellis ning koostööteatise kohaldamisele.

180. Teiste sõnadega, komisjoni otsus sisaldab kõiki hindamiselemente, mida viimane trahvisummade kindlaksmääramisel kasutas.

181. Seetõttu tuleb tagasi lükata väide komisjoni otsuse ebapiisava põhjendamise kohta.

B) Väited iga apellatsioonkaebuse esitaja olukorra kohta

182. Apellatsioonkaebuse esitajad esitasid lisaks arvukaid väiteid seoses iga ettevõtja

konkreetsel olukorraga. Järgnevatel lehekülgedel analüüsin nimetatud väiteid; ma ei peatu siiski pikemalt neil väidetel, mis ei ole minu arvates olulise tähtsusega ja mille osas on Esimese Astme Kohtu otsus minu arvates täiesti veenev.

1. Väited EÜ artikli 81 lõike 1 väära kohaldamise kohta seoses ettevõtja osalemisega kartellis

183. (i) Isoplus grupp väidab, et Esimese Astme Kohus kohaldas vääralt kohtupraktikat, mille kohaselt võib ettevõtjat, isegi kui ta ei vii ellu konkurentsivastase eesmärgiga kohtumiste tulemusi, lugeda samuti rikkumise eest vastutavaks, kui ta ei ole avalikult taganenud nimetatud kohtumiste sisust.

184. Eelkõige vaidlustavad apellatsioonkaebuse esitajad Esimese Astme Kohtu järelduse, mille kohaselt EÜ artikli 81 rikkumise tuvastamiseks „ei ole vajalik [...] teada, kas kõnealune ettevõtja on ühinenud juhtival positsioonil olevate või vähemalt turul majanduslikult ülekaalukate ettevõtjatega” (vastava otsuse punkt 224). Just sellistel asjaoludel tuleb apellatsioonkaebuse esitajate arvates arvesse võtta mõne rikkumises osalenud ettevõtja väiksemat majanduslikku kaalu, sest neil ettevõtjatel on raske avalikult taganeda sellistel kohtumistel võetud otsus-

75 — Esimese Astme Kohtu otsus eespool viidatud kohtuasjas LR AF 1998, punkt 385. Kohtujuristi kursiiv.

test, kus osalevad ka majanduslikult võimsamad ettevõtjad, kes võivad avaldada oma konkurentidele tugevat survet. Sellistel juhtudel ei tule majanduslikult „nõrgemaid“ ettevõtjaid lugeda vastutavaks EÜ artikli 81 rikkumise eest, kui nad on hoidunud konkurentsivastase eesmärgiga kohtumisel võetud otsuste elluviimisest, vaatamata sellele, et nad ei ole nimetatud otsustest avalikult taganenud.

see, kas kartellis osalejad „on oma positsioonilt ja majanduslikult funktsioonilt võrdsel positsioonil”,⁷⁶ ega see, et ettevõtja „roll [kartellis], milles ta osales, oli teisejärguline”.⁷⁷

185. Ütlen kohe, et olen nõus Esimese Astme Kohtu analüüsiga ja et vastupidi apellatsioonkaebuse esitajate väidetele vastab see analüüs ammendavalt nende poolt juba esimeses kohtuastmes esitatud vastuväidetele.

187. See loomulikult ei tähenda seda, et komisjon ei pea arvesse võtma kartellis osalejate vahelisi erinevusi majandusliku kaalu osas, ega seda, et sellistest erinevustest ei tuleks järeldusi teha. See tähendab vaid seda, et selliseid elemente tuleb arvesse võtta mitte juba kartellis osalejate individuaalse vastutuse tuvastamisel, vaid rikkumise raskusastme hindamisel ja seega trahvi kindlaksmääramisel.⁷⁸

186. Lisan, et nõustumine apellatsioonkaebuse esitajate pakutud tõlgendusega võib kaasa tuua EÜ artikli 81 erineva kohaldamise ettevõtjate suuruse ja/või majandusliku positsiooni alusel. Kuid selline „vahelduva geomeetria” käsitlus on vastuolus ühenduse konkurentsioiguse põhimõtetega — nagu neid on tõlgendatud Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikas —, mille kohaselt EÜ artikli 81 kohaldamisel ei oma tähtsust

188. Lisaks sellele, nagu komisjon õigesti märkis, võib selliseid elemente arvesse võtta siis, kui siseriiklik kohus hindab iga üksiku ettevõtja vastutuse ulatust rikkumise tsiviilõiguslike tagajärgede määratlemiseks.⁷⁹

76 — 13. juuli 1966. aasta otsus liidetud kohtuasjades 56/64 ja 58/64: Consten ja Grundig v. komisjon (EKL 1966, lk 457, celkõige lk 517).

77 — 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-49/92 P: komisjon v. Anic Partecipazioni (EKL 1999, lk I-4125, punkt 90) ja eespool viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt, punkt 86.

78 — Vt näiteks eespool viidatud otsus kohtuasjas Anic Partecipazioni, punkt 90.

79 — Euroopa Kohtu 20. septembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-453/99: Courage ja Crehan (EKL 2001, lk I-6297, punkt 35).

189. (ii) Brugg Rohrsysteme GmbH (edaspidi „Brugg”) väidab seevastu, et Esimese Astme Kohus nägi selle ettevõtja osalemises 24. märtsi 1995. aasta kohtumises, mille käigus tehti otsus Powerpipe'i vastase boikoti kohta, ekslikult tõendit tema aktiivsest osalemisest nimetatud boikotis.

190. Selles osas viitab ta asjaolule, et tema ainsaks tegevuseks on eelisoleeritud torude edasimüümine. Seetõttu ei saanud ta mingil moel ellu viia Powerpipe'i vastast boikotti, mida said seevastu ellu viia vaid eelisoleeritud torusid tootvad ettevõtjad, kes on Powerpipe'i otsesed konkurendid.

191. Bruggi arvates on komisjon seetõttu teinud vea, pidades apellatsioonkaebuse esitaja osalemist viidatud kohtumisel raskendavaks asjaoluks, mis toob iseenesest kaasa trahvisumma suurendamise 20% võrra.

192. Kuid minu arvates läheb see tees liiga kaugele.

193. Järgides seda teesi lõpuni, tuleks teha järeldus, et EÜ artikli 81 rikkumise eest ei ole vastutavad kõik need ettevõtjad, kel vaadata sellele, et nad on väljendanud oma nõusolekut konkurentsivastase tegevuse elluviimisele, ei ole õnnestunud seda ellu viia.

194. Ettevõtja vastutus ei tuleneks seega mitte niivõrd tema ilmsest tahtest rikkuda konkurentsieeskirju, kuivõrd rikkumise elluviimise materiaalsest võimalikkusest.

195. Kuid kohtupraktika ei toeta kuidagi sellist seisukohta.

196. Piirdun meeldetuletusega, et kohtuotsuses Anic Partecipazioni leidis Euroopa Kohus, et ettevõtja rikub EÜ artiklit 81 mitte ainult siis, kui „ta on tahtnud aidata oma käitumisega kaasa ühiste eesmärkide saavutamisele,” vaid ka siis, kui „ta oli teadlik teiste ettevõtjate poolt nende samade eesmärkide saavutamiseks kavatsetavatest või ellu viidud tegevusest või [...] võis neid mõistlikult ette näha ja oli valmis nendega seonduvaid riske võtma”⁸⁰.

80 — Eespool viitatud kohtuotsus Anic Partecipazioni, punkt 87.

197. Sellist kohtupraktikat kinnitati hiljuti ja täpsustatumalt kohtuotsuses Alborg Portland, milles Euroopa Kohus selgitas muuhulgas, et „ettevõtja kartellis osalemise tõendamiseks piisab sellest, kui komisjon tõendab, et asjaomane ettevõtja osales kohtumistel, mille käigus konkurentsivastased kokkulepped sõlmiti, neile oluliselt vastu vaidlemata. [...] [E]baseadusliku initsiatiivi vaikiv heakskiit, ilma selle initsiatiivi sisust avalikult taganemata või sellest haldusorganeid teavitamata, toob kaasa rikkumise jätkamise julgustamise ja muudab raskeks selle avastamise. See kaasosalus kujutab endast passiivset osalemist rikkumises, mis toob kaasa ettevõtja vastutuse üheainsa kokkuleppe puhul”⁸¹.

198. Nagu Esimese Astme Kohus õigesti leidis, oleks Brugg pidanud avalikult teatama, et ta ei ole nõus 24. märtsi 1995. aasta kohtumisel otsustatud konkurentsivastase käitumisega nii, et teised kartellis osalejad oleksid saanud aru, et ta ei olnud nõus nende käitumisviisiga, et ta väljendas selle suhtes erimeelsust ega olnud mingil moel valmis võtma sellega seonduvaid riske.

199. Nagu oli näha, seda käesolevas kohtuasjas ei juhtunud.

200. Kokkuvõtteks leian, et Isoplus grupi ja Bruggi poolt seoses EÜ artikli 81 lõike 1 väidetavalt vääralt kohaldamisega esitatud väited tuleb tagasi lükata.

2. Väited kergendavate ja raskendavate asjaolude arvesse võtmata jätmise kohta

201. (i) Isoplus grupi ettevõtjad heidavad ette seda, et Esimese Astme Kohus välistas vääralt nende õiguse trahvi vähendamisele koostööteatise D osa alusel.

202. Nad tuletavad meelde, et selle sätte alusel peab komisjon koostöö korral, isegi kui see on osaline ja piiratud nagu käesolevas kohtuasjas, alati trahvisummat vähendada tingimusel, et see koostöö aitas rikkumist tuvastada. Lisaks sellele väidavad apellatsioonkaebuse esitajad, et komisjon võttis arvutustehete käigus kaks korda arvesse püüet takistada uurimist: esimest korda raskendava asjaoluna, mis tõi kaasa trahvi suurendamise ja teist korda koostööteatisest tuleneva vähendamise kohaldamisest keeldumise alusena. Sellise lähenemise tõttu rikkus

81 — Eespool viitatud kohtuotsus Anic Participazioni, punktid 81 j.

komisjon eelkõige apellatsioonkaebuse esitajate kaitseõigust ja „õiglase kohtupidamise” põhimõtet.

203. Kuid ka selles osas on minu arvates veenvam Esimese Astme Kohtu analüüs. Lisan vaid mõningad järeldused apellatsioonkaebuse esitajate uurimist takistava tegevuse „kahekordse” arvesse võtmise kohta.

204. Esiteks märgin, et minu arvates oleks komisjon rikkunud apellatsioonkaebuse esitajate põhiõigusi vaid siis, kui ta oleks apellatsioonkaebuse esitajatele kohaldanud kaks korda sama raskendavat asjaolu.

205. Täiesti erinev on aga olukord, kus — nagu käesolevas asjas — raskendav asjaolu on ühildamatu kergendava asjaolu kohaldamise tingimustega. Sellisel juhul tuleb ettevõtja koostööd või selle puudumist hinnata selle tervikus.

206. Komisjoni otsusest ilmneb, et apellatsioonkaebuse esitajate koostöö oli pigem osaline ja piiratud ja isegi vastuoluline.

Tegelikult, ehkki on õige, et nad tegid komisjoniga teatud määral koostööd, esitades komisjoni valduses olevatele tõenditele mõningaid täiendavaid tõendeid ja tunnistades osaliselt oma osalemist kartellis, on samuti õige see, et nad takistasid samaaegselt tahtlikult uurimist, esitades komisjonile ebatäielikku ja osaliselt ebatäpset teavet, muutes seeläbi komisjoni uurimise läbiviimise raskestaks. Selline asjaolu, nagu seda võib tuletada mitte ainult koostööteatise eesmärgist, vaid ka väljakujunenud kohtupraktikast, millele Esimese Astme Kohus viitab, on minu arvates raskesti ühildatav trahvi vähendamist õigustava „koostöö” nõudega.

207. (ii) LR AF 1998 väidab omalt poolt, et komisjon on ebaõiglaselt välistanud teda puudutavate kergendavate asjaolude olemasolu ja Esimese Astme Kohus on teinud vea sellist otsust kinnitades.

208. Eelkõige väidab apellatsioonkaebuse esitaja, et tal on õigus talle määratud trahvi vähendamisele järgmistel põhjustel: a) ta oli ABB — kaugkütte sektori peamine ettevõtja ja ainus rahvusvaheline grupp, kes lisaks sellele oli kartelli juhtiv ettevõtja — suhtes „alluval” positsioonil; b) ta oli majandusliku surve ohver, mida ABB talle avaldas, et

sundida teda kartellis osalema ja ettevõtjate ühise kokkuleppega otsustatud meetmeid ellu viima; c) ABB-le ette heidetud konkurentsioiguse rikkumised olid tunduvalt raskemad, kui LR AF 1998-le ette heidetud rikkumised.

programmi vastuvõtmist ei saa lugeda kergendavaks asjaoluks, mis õigustaks talle määratud trahvisumma vähendamist.

209. Teiseks heitis LR AF 1998 komisjonile ette ABB poolt teistele ettevõtjatele avaldatud survega arvestamata jätmist ja vaidlustas selle, et Esimese Astme Kohus õigustas komisjoni lähenemist põhjendusel, et „ABB-le määratava trahvi kindlaksmääramisel võeti tema poolt avaldatud survet arvesse kui elementi, mis andis alust suurendada talle määratavat trahvi”.⁸²

212. Omalt poolt leian, et Esimese Astme Kohus välistas õigesti LR AF 1998 õiguse sellele, et komisjon kohaldaks talle kergendavaid asjaolusid.

213. Ükski neist asjaoludest ei saa minu arvates tuleneda majanduslikust survest, mida ABB selle apellatsioonkaebuse esitaja sõnul talle avaldas.

210. Selle apellatsioonkaebuse esitaja arvates ei saa trahvisumma asjaomaste individuaalsete tegurite alusel kindlaksmääramise kohustust järgida, kohandades selleks minigile teisele ettevõtjale määratud trahvi.

214. Selles osas tuletan eelkõige meelde, et suunised ei nimeta sellist juhtu sõnaselgelt suuniste punktis 3 loetletud kergendavate asjaolude hulgas.⁸³

215. Lisaks sellele on komisjon — minu arvates õigesti — kõnealust kergendavat asjaolu siiani kitsalt tõlgendanud, leides, et seda võib kohaldada vaid juhul, kui ettevõtja osalemine kartellis on minimaalne, näiteks

211. Apellatsioonkaebuse esitaja väidab lõpetuseks, et Esimese Astme Kohus tegi vea, leides, et apellatsioonkaebuse esitaja poolt ühenduse õigusega vastavusse viimise

83 — Selle teate punkt 3 täpsustab tegelikult, millised on trahvi vähendamist õigustavad kergendavad asjaolud: „puhtalt passiivne või käsutäitja roll rikkumises; endast rikkumist kujutavate kokkulepete täitmata või tegude tegemata jätmine; rikkumise lõpetamine kohe, kui komisjon sekkub (eriti kui ta teostab kontrolli); on olemas põhjendatud kahtlus, et ettevõtja ei teadnud, et piirav tegevus kujutab endast rikkumist; rikkumine on toime pandud hooletuse tõttu või tahtmatult; ettevõtja teeb tõhusat koostööd menellustes, mis jäävad trahvide määramatajätmist või vähendamist kartellide puhul käsitleva 18. juuli 1996. aasta teatise kohaldamisalast välja; muud asjaolud”.

82 — Eespool viidatud kohtuotsus LR AF 1998, punkt 339.

siis, kui ettevõtja ei ole kunagi osalenud ühelgi konkurentsivastase kartelli kohtumisel.⁸⁴ Vastasel korral tuleks nimetatud kergendav asjaolu omistada kõigile ettevõtjatele, kes ei ole olnud kartelli eestvedajad või algatajad, laiendades seeläbi liigselt selle kohaldamisala.

kartelliga ühinema veenmiseks avaldatud survet arvesse tema trahvi suurendava elemendina”.

216. Lisaks sellele oli Esimese Astme Kohtul käesolevas asjas võimalik kahtlusi välistavalt tuvastada mitte ainult apellatsioonkaebuse esitaja kohalolek, vaid ka aktiivne osalemine arvukatel Euroopa kartelli kohtumistel. Tähtsust ei oma asjaolu, et selleks võis teda sundida ABB, sest miski ei takistanud tal sellistest survemeetmetest teavitada siseriiklike konkurentsiasutusi või komisjoni ennast määruse nr 17 artikli 3 alusel.

218. Tegelikult mulle tundub, et arvestades trahvi puhtalt individuaalse olemusega, ei saa trahvisumma vähendamata jätmist teatud ettevõtja kahjuks õigustada sellega, et teisele ettevõtjale määratud trahvi suurendatakse.

217. Vähem veenev näib aga Esimese Astme Kohtu arutelu, kui ta leiab, et igal juhul „ei saa komisjonile ette heita selliste survemeetmetega arvestamata jätmist, kuna AAB-le määratava trahvi kindlaksmääramisel võeti viimase poolt teistele ettevõtjatele neid

219. Ma arvan siiski, et Esimese Astme Kohtu selline hindamisviga ei sea kahtluse alla vaidlustatud kohtuotsuses tehtud järeldust, mille kohaselt LR AF 1998 ei olnud õigust mingisugusele trahvi vähendamisele. Tegelikult mulle tundub, et komisjon järeldas õigesti, et oma positsiooni kaitsmiseks oli apellatsioonkaebuse esitaja käsutuses konkurentsivastases kokkuleppes osalemisest tõhusamaid seaduspäraseid vahendeid.

220. Mingisugust tähtsust ei saa lõpetuseks omistada asjaolule, et apellatsioonkaebuse esitaja võttis kasutusele ühenduse õigusega vastavusse viimise programmi. Selles osas jagan täielikult Esimese Astme Kohtu poolt vaidlustatud kohtuotsuse punktis 345 aval-

84 — Vt komisjoni 7. juuni 2000. aasta otsus Aminohapped (EÜT L 152, lk 24) ja 21. novembri 2001. aasta otsus Vitamiinid (EÜT L 6, lk 1).

datud arvamust ja pean seetõttu ebavajalikuks seda punkti pikemalt käsitleda.

faktilistele ja õiguslikele asjaoludele, mis on tulnud ilmsiks menetluse käigus”.

221. Seega järelتان, et ka äsja uuritud etthistamisväited tuleb tagasi lükata.

224. Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt⁸⁵ loetakse „uuteks väideteks” selliseid menetluse käigus esitatud argumente, mis ei ole mingil moel seotud menetluses juba esitatud õiguslike argumentidega.

3. Väited menetlusnormide rikkumise kohta

222. Oma esimese väitega esitab ABB Asea Brown Boveri Ltd (edaspidi „ABB”) kaebuse selle kohta, et Esimese Astme kohus tegi vea, leides, et apellatsioonkaebuse esitaja repliigile lisatud professor J. Schwarze arvamust ei saa arvesse võtta, kuna vastupidi Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 48 lõikes 2 ettenähtule esitati sellega uusi, hagiavaldues esitamata väiteid.

225. Sellest tuleneb, et vastuvõetavad on seevastu sellised argumentid, mida vaatamata sellele, et nad on esitatud menetluse käigus, on võimalik ühildada eelnevalt juba tõstatatud väidetega, mille otseseks või kaudseks edasiarenduseks nad on.

223. Selles osas tuletan meelde, et nimetatud sätte kohaselt ei või „[m]enetluse käigus [...] esitada uusi väiteid, kui need ei tugine

226. Nüüd tuleb seega kontrollida, kas professor J. Schwarze poolt oma arvamuses esitatud argumentatsioon kujutab endast

85 — 21. detsembri 1954. aasta otsus kohtuasjas 2/54: Itaalia v. Ülemamet (EKL 1954, lk 75, punkt 6); 30. septembri 1982. aasta otsus kohtuasjas 108/81: Amylum v. nõukogu (EKL 1982, lk 3107, punkt 25); 4. veebruari 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-71/95, C-155/95, C-271/95: Belgia v. komisjon (EKL 1997, lk I-687).

ABB poolt Esimese Astme Kohtule esitatud hagiavalduses esitatud väidete edasiarendust.

230. Seevastu ei ole apellatsioonkaebuse esitaja kunagi viidanud teiste põhimõtete rikkumisele, mida professor J. Schwarze oma arvamuses käsitleb, eelkõige avaliku halduse enesepiiramise, estoppeli ja hea halduse põhimõtte rikkumisele.

227. Professor J. Schwarze arvamuses analüüsitakse sisuliselt seda, kas vaidlustatud kohtuotsus on kooskõlas mõningate õiguse üldpõhimõtetega, näiteks eelkõige õiguspärase ootuse, avaliku halduse enesepiiramise, estoppeli ja hea halduse põhimõtete ja kaitseõigustega.

231. Asjade sellise seisuga tõttu ei saa suurt osa arvamuses esitatud argumentidest lugeda „uuteks“.

228. Oma hagiavalduses peatus ABB pike-malt mõningatel neist põhimõtetest. Eelkõige hagiavalduse punktides 44 jj heitis apellatsioonkaebuse esitaja komisjonile ette tema trahvisummade arvutamise praktika säilimisega seonduva õiguspärase ootuse rikkumist suuniste tagasiulatuva kohaldamisega ja apellatsioonkaebuse esitaja teatavate menetluslike tagatiste rikkumist.

232. Teiselt poolt ei saa välistada professor J. Schwarze argumentide vastuvõetavust seetõttu, et nad esitati repliigile lisatud õiguslikus arvamuses. Tegelikult ma leian, et artikkel 48 ei keela uusi õiguslikke aluseid esitada või juba esitatud väiteid edasi arendada (kui see on lubatud) soovival poolel kasutada selleks poole kaitsemeeskonna välise juristi poolt koostatud arvamust.

229. Hagiavalduse esimeses osas kaebas ta aga selle üle, et menetluse käigus, milles vaidlustatud otsus tehti, rikkus komisjon tema kaitseõigust ja tema õigust olla ärakuulatud.

233. Seega tundub mulle, vastupidi Esimese Astme Kohtu otsusele, et professor J. Schwarze aramus tuleb lugeda vastu võetavaks osades, milles analüüsitakse õiguspärase ootuse põhimõtte ja apellatsioonkaebuse esitaja kaitseõiguste väidetavat rikkumist.

234. Lisaks sellele märgin, et isegi kui Esimese Astme Kohus oleks arvamuse vastavad osad vastu võtnud, siis ei oleks neis sisalduvad argumendid seadnud kahtluse alla esimeses kohtuastmes nende põhimõtetega seoses tehtud järeldusi. Tegelikult ei muuda professor J. Schwarze hinnangud sisuliselt argumente, millega ABB ja teised apellatsioonkaebuse esitajad heitsid juba esimeses kohtuastmes ette eespool nimetatud põhimõtete rikkumist.

236. Kokkuvõtteks märgin, et ükski apellatsioonkaebuse esitajate väidetest ei ole põhjendatud ja seetõttu ei saa nende apellatsioonkaebust rahuldada.

IV. Kohtukulud

235. Arvestades, et — nagu ma eespool olen püüdnud näidata — Esimese Astme Kohus ei ole rikkunud ühtegi õigusnormi, lükates tagasi nimetatud põhimõtete väidetava rikkumisega seonduvad hagi õiguslikud alused, siis ei saa uuritavat väidet vastu võtta.

237. Arvestades kodukorra artikli 69 lõikega 2 ning järeldusega, et apellatsioonkaebused tuleb jätta rahuldamata, leian, et kohtukulud tuleb välja mõista apellatsioonkaebuse esitajatelt.

V. Ettepanek

238. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku:

— jätta apellatsioonkaebused rahuldamata;

— mõista kohtukulud välja apellatsioonkaebuse esitajatelt.